

Proxecto

Rede de Inovação e Desenvolvimento Tecnológico Agro-Alimentar Norte de Portugal / Galiza

REAL

ANÁLISE ESTRATÉXICA DAS ACTIVIDADES EMPRESARIAIS AGROALIMENTARIAS EN GALICIA A PARTIR DE DATOS CUANTITATIVOS

EQUIPO DE INVESTIGACIÓN G4+
UNIVERSIDADE DE VIGO
Jorge González Gurriarán (dir.)
Pedro Figueroa Dorrego (coord.)

30/05/2009

Invertimos en su futuro

Equipo de investigación G4+ (Universidad de Vigo)

UNIVERSIDADE
DE VIGO
Equipo G4plus de Análisis,
Diagnóstico y Diseño Estratégico

Jorge González Gurriarán (Director)
Pedro Figueroa Dorrego (Coordinador)

Miguel González Loureiro

José A. Tellería Couñago

Cristina Otero Alonso

Alba Valdés Rodríguez

Antonio Monteagudo Cabaleiro

Síntese de contidos

1 OBXECTIVO E ALCANCE DA ANÁLISE ESTRATÉXICA.....	6
2 VISIÓN DE CONXUNTO DAS PRINCIPALES MAGNITUDES DAS ACTIVIDADES EMPRESARIAIS AGROALIMENTARIAS DE GALICIA	8
3 A CADEA DE ACTIVIDADES EMPRESARIAIS DE AGROGANDERÍA E OS SEUS PRODUTOS TRANSFORMADOS.....	12
3.1 ACTIVIDADES EXTRACTIVAS: CULTIVOS E PRODUCÍONS AGROGANDEIRAS	12
3.1.1 Actividades e producóns agrícolas.....	12
3.1.2 Actividades e producóns gandeiras	16
3.2 INDUSTRIA TRANSFORMADORA DE PRODUTOS AGROGANDEIROS	19
4 A CADEA DE ACTIVIDADES EMPRESARIAIS DE PESCA-ACUICULTURA-MARISQUEO E PRODUTOS TRANSFORMADOS DO MAR.....	33
4.1 ACTIVIDADES EXTRACTIVAS DE PESCA, MARISQUEO E ACUICULTURA	33
4.1.1 Pesca e marisqueo.....	33
4.1.2 Acuicultura.....	38
4.2 INDUSTRIA TRANSFORMADORA DE PRODUTOS DERIVADOS DO MAR	43
5 PRINCIPALES DATOS DE COMERCIO EXTERIOR DAS ACTIVIDADES AGROALIMENTARIAS DE GALICIA	48
6 PRINCIPALES ASPECTOS XERAIS DAS ACTIVIDADES EMPRESARIAIS AGROALIMENTARIAS	59
7 FONTES DE INFORMACIÓN	71

ÍNDICE DE TÁBOAS E FIGURAS

Figura 1. Importancia relativa das actividades de alimentación no conxunto de actividades industrias de Galicia (en porcentaxe sobre o valor da producción) Ano 2007	8
Táboa 1 Principais datos agregados das actividades agroalimentarias de Galicia	9
Táboa 2 Principais datos agregados das actividades agroalimentarias de Galicia	10
Táboa 3 Principais variables económico-financeiras para o conxunto de actividades agroalimentarias a partir dunha mostra de empresas da base de datos SABI (2007).....	11
Táboa 4 Superficies por ha. en Galicia (2006/2008).....	13
Táboa 5 Principais producións agrícolas (Tm) (2003-2006).....	13
Táboa 6 Principais producións agrícolas de cultivos forraxeiros orientados á alimentación animal (2003-2006)	14
Táboa 7 Unidades de Traballo ao Ano (UTA) e explotacións por tipo de traballo (2003-2007).	14
Táboa 8 Número de explotacións de agricultura ecolólica en Galicia (2005-2007)	14
Táboa 9 Empresas dedicadas á agricultura e gandería ecolólica en Galicia (2003-2006)	15
Táboa 10 Producción de pataca en Galicia (2004-2005).....	15
Táboa 11 Evolución das explotacións (con terras e sen terras) de gando en Galicia (2003-2005)	16
Táboa 12 Cabezas de gando en Galicia (2004-2007).....	17
Táboa 13 Producción de leite en Galicia (2003-2006).....	17
Táboa 14 Producción de carne canal en Galicia (2004-2007)	17
Táboa 15 Producción de ovos de galiña en Galicia (2003-2006) en miles de ducias	18
Táboa 16 Número de apicultores, colmeas, envasadores e producción en kilogramos de mel (2004-2005).....	18
Táboa 17 Cifras más significativas da industria agroalimentaria na comunidade autónoma de Galicia, por contas económicas (2003-2006)	20
Táboa 18 Número de empresas por actividade principal da industria de agricultura e gandería (grupos CNAE). Anos 2005-2008	21
Táboa 19 Cifras dos principais indicadores da industria agrogandeira na comunidade autónoma de Galicia, por subsectores. Ano 2006	22
Táboa 20 Ratios más significativos da industria alimentaria na comunidade autónoma de Galicia, por subsectores. Ano 2006	23
Táboa 21 Producción de queixo en Galicia por denominación de orixe (2004-2005)	24
Táboa 22 Principais datos por denominación de orixe de Rías Baixas (evolución 2003/2004 a 2005/2006).....	25
Táboa 23 Principais datos por denominación de orixe de Ribeiro (evolución 2003/2004 a 2005/2006)	26
Táboa 24 Principais datos por denominación de orixe de Ribeira Sacra (evolución 2003/2004 a 2005/2006).....	27
Táboa 25 Principais datos por denominación de orixe de Valdeorras (evolución 2003/2004 a 2005/2006).....	28
Táboa 26 Principais datos por denominación de orixe de Monterrei. (evolución 2003/2004 a 2005/2006).....	29
Táboa 27 Visión global das actividades vinícolas de Galicia na campaña 2005/2006.....	30
Táboa 28 Producción de augardente en Galicia (2004-2005)	31
Táboa 29 Principais variables económico- financeiras dunha mostra de empresas das actividades empresariais de agricultura, gandería e os seus transformados (2007)	32
Táboa 30 Principais datos das actividades de pesca extractiva, marisqueo e acuicultura en Galicia en 2007	33
Táboa 31 Evolución en Galicia do valor (miles de €) en primeira venda da pesca fresca capturada segundo a tipoloxía de portos (2002-2006)	33
Táboa 32 Evolución da pesca capturada (toneladas) en Galicia segundo a tipoloxía de portos (2002-2006).....	34
Táboa 33 Evolución da pesca fresca por grandes grupos/especies en Galicia, 2005-2007.....	35
Táboa 34 Lonxas más importantes de Galicia segundo o maior volume en kg, 2007	36
Táboa 35 Evolución da pesca fresca en Galicia por zonas de producción, 2005-2007	37
Táboa 36 Principais especies obtidas no marisqueo en Galicia en2007	37
Táboa 37 Evolución da producción das principais especies acuícolas de Galicia, 2005-2007	38
Táboa 38 Nº de instalacións acuícolas existentes en Galicia en 2007	39

Táboa 39 Evolución do número de establecementos acuícolas de Galicia, 2003-2007	40
Táboa 40 Evolución do emprego masculino en Galicia segundo o tipo de establecemento acuícola, (2003-2007)	41
Táboa 41 Evolución do emprego feminino en Galicia segundo o tipo de establecemento acuícola, (2003-2007)).....	41
Táboa 42 Evolución do persoal empregado en establecementos acuícolas en Galicia segundo tipoloxía de emprego (2003-2007)	42
Táboa 43 Principais indicadores do sector conserveiro en Galicia, 2008	43
Táboa 44 Principais indicadores da industria de conxelados en Galicia, 2007	43
Táboa 45 Representatividade do sector conserveiro galego sobre o total nacional, 2008	44
Táboa 46 Producción española de conservas de pescados e mariscos por especie (2007-2008)	44
Táboa 47 Evolución do número de empresas de Galicia segundo actividades do CNAE 152 “Elaboración e conservación de pescados e prod. a base de pescado”, 2004-2007.....	45
Táboa 48 Evolución do número de asalariados de Galicia segundo actividades do CNAE 152 “Elaboración e conservación de pescados e prod. a base de pescado”, 2004-2007.....	45
Táboa 49 Cifras dos principais indicadores da industria de transformación de pescado de Galicia, 2007.....	46
Táboa 50 Ratios más significativos da da industria de transformación de pescado de Galicia, 2007	47
Táboa 51 Principais variables económico- financeiras das actividades empresariais de pesca e transformados do mar en Galicia (2007).....	47
Táboa 52 Exportacións e importacións galegas da Cadea de Agroalimentación (en miles de euros, anos 2008 e 2006)	49
Figura 2 Exportacións, importacións e taxa de cobertura do total de agroalimentación de Galicia (2004-2008)	51
Figura 3 Exportacións, importacións e taxa de cobertura da cadea agricultura, gandería e transformados de Galicia (2004-2008)	52
Figura 4 Exportacións, importacións e taxa de cobertura da cadea pesca e transformados de Galicia (2004-2008)	53
Táboa 53 Distribución por principais países das exportacións e importacións da industria agroalimentaria de Galicia (2006-2008)	54
Táboa 54 Distribución por principais países das exportacións e importacións da cadea de agricultura, gandería e transformados de Galicia (2006-2008)	55
Táboa 55 Distribución por principais países das exportacións e importacións da cadea de pesca e transformados de Galicia (2006-2008)	56
Táboa 56 Investimento exterior en Galicia na industria agroalimentaria (2001-2008)	57
Táboa 57 Investimento galego no exterior na industria agroalimentaria (2001-2008)	57
Táboa 58 Investimentos galegos no estranxeiro nas actividades de pesca e acuicultura por países de destino (euros, 2001-2008)	58
Táboa 59 Evolución dos fogares, persoas e tamaño medio do fogar segundo composición e tipoloxía de fogar. España, 2005-2007	59
Táboa 60 Evolución dos fogares, persoas e tamaño medio do fogar segundo CC.AA., 2005-2007	60
Táboa 61 Evolución da estrutura do gasto total* por composición e tipoloxía de fogar dos grupos 1 e 2. España, 2005-2007 (%)	61
Táboa 62 Evolución do gasto total do Grupo 1 (Alimentos e bebidas non alcohólicas) e Grupo 2 (Bebidas alcohólicas, tabaco e narcóticos) por CC.AA. 2005-2007	62
Táboa 63 Gasto total por tipoloxía de produtos segundo CC.AA. 2007	63
Táboa 64 Consumo e gasto per cápita dos fogares por tipoloxía de producto .Galicia, 2006-2008.....	64
Táboa 65 Evolución da cota de mercado en fogares por canais de compra. España, 2001-2006.....	65
Figura 5 Evolución da cota de mercado en fogares por canais de compra. España, 2001-2006.....	66
Táboa 66 Evolución da cota de mercado en hostalaría – restauración por canais de compra. España, 2001-2006	67
Figura 6 Evolución da cota de mercado en hostalaría – restauración por canais de compra. España, 2001-2006	68
Táboa 67 Evolución do Índice de Prezos de Consumo nacional e galego (medias anuais), 2002-2008	68
Táboa 68 Evolución do Índice de Prezos de Consumo (medias anuais). Galicia, 2002-2008	69
Táboa 69 Cifras dos principais indicadores da industria alimentaria por CC.AA, 2007	70

1 Obxectivo e alcance da análise estratéxica

O obxectivo fundamental deste documento é analizar os datos cuantitativos dispoñibles nas fontes secundarias sobre as actividades empresariais agroalimentarias de Galicia, realizando unha **análise estratéxica** derivada desta información dispoñible a nivel cuantitativo e cualitativo.

Segundo a **metodoloxía de cadeas de actividades empresariais**, a estrutura de actividades a considerar é a que se amosa na táboa seguinte, supeditada á información dispoñible a nivel estatístico de forma desagregada. A obtención de datos cuantitativos centrarse nas **actividades extractivas** (agricultura, gandería, pesca, marisqueo, acuicultura...) e **transformadoras** (industria de conservas, industria frigorífica e de conxelados, industria cárnica, industria láctea...) correspondentes á cadea de actividades empresariais de agrogandería e os seus produtos transformados e á cadea de actividades empresariais de pesca, acuicultura e os seus produtos transformados.

As fontes de información fundamentais son as **estatísticas oficiais** (INE, IGE, Anuarios...) e a Base de Datos SABI para a **análise económico financeira** das diversas actividades empresariais.

A táboa seguinte recolle de forma explícita as actividades consideradas, así como a súa estruturación.

AGRUPACIÓN DE ACTIVIDADES EMPRESARIAIS	DETALLE DE ACTIVIDADES EMPRESARIAIS
CADEA DE ACTIVIDADES EMPRESARIAIS DE AGRO-GANDERÍA E OS SEUS TRANSFORMADOS	
Actividades extractivas agrogandeiras	<u>Agricultura:</u> • Produtos agrícolas para consumo humano (cereais gran, tubérculos, hortalizas, frutais...) • Viñedos • Produtos agrícolas para consumo animal: millo forraxeiro, nabo forraxeiro, coles e verzas forraxeiras <u>Gandería:</u> • Cabanas gandeiras e producción de carne bovino, porcino, avícola, ovino/cabrún, cunicola e equino. • Cabanas gandeiras e producción de leite (vacún) e ovos (avícola)
Actividades da industria transformadora de produtos agrogandeiros	<u>Produtos transformados da agricultura:</u> • Industria de elaboración de bebidas (augas, viño, oruxos e licores, cervexas...). • Industria de produtos de moenda, fariña, pan, pastelería, galletas, confiterías e bolería industrial • Outras industrias derivadas da agricultura: conservas e transformados de hortalizas e froitas... <u>Produtos transformados da gandería:</u> • Industria cárnica • Industria láctea • Outras industrias derivadas da gandería: graxas e aceites...
CADEA DE ACTIVIDADES EMPRESARIAIS DE PESCA-ACUICULTURA-MARISQUEO E PRODUTOS TRANSFORMADOS DO MAR	
Actividades extractivas da pesca, acuicultura e marisqueo	<u>Pesca e marisqueo (producións e primeiras vendas en lonxa)</u> • Peixes, Cefalópodos, Bivalvos, Crustáceos Algas <u>Acuicultura:</u> • En batea (mexillón, ostra...) • En parque (rodaballo, ollomol, abadexo, linguado, polbo, bivalvos, ...)
Actividades de produtos transformados derivados do mar	<u>Cocedoiros e depuradoras</u> <u>Industria conserveira de peixe e derivados do mar</u> <u>Industria frigorífica, conxelados e produtos elaborados do mar</u> <u>Outras industrias derivadas do mar: fariñas de peixe, aceites...</u>

Para a **análise estática**, os datos aportados teñen, en xeral, como data de referencia o último ano dispoñible nas estatísticas oficiais (actualmente o 2006 no caso do Anuario de Estatística Agraria e 2007 no caso do Anuario da Pesca).

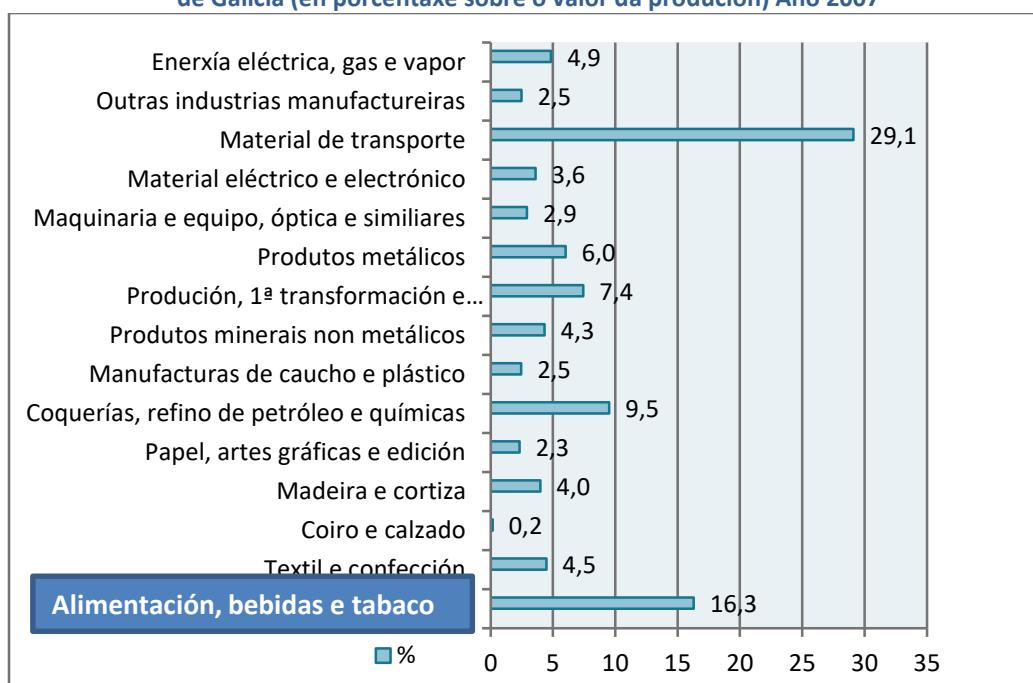
Para a **visión dinámica**, a evolución tomou como referencia, en xeral, os datos dispoñibles de 3 anos antes da última referencia anteriormente mencionada (2003 no caso de Agrogandería e 2004 no caso da Pesca), calculándose deste xeito a porcentaxe de evolución nese período.

Nalgúns casos concretos, non foi posible manter estas referencias temporais, tratando neses casos de achegar a información máis actual posible de fontes estatísticas que no futuro posibiliten a súa actualización. Nestes casos, as referencias a períodos anteriores tamén son diversas, en función do último ano dispoñible.

2 Visión de conxunto das principais magnitudes das actividades empresariais agroalimentarias de Galicia

O conxunto de actividades recollidas nos epígrafes 15 e 16 do CNAE (Alimentación, bebidas e tabaco), supoñen en Galicia un 16% sobre o valor da producción, situándose no detalle aportado pola Figura 1 como a segunda agrupación de actividades en termos de valor dos bens e produtos ofertados en Galicia por parte de actividades industriais (polo tanto, non se incorporan servizos como o turismo ou o comercio, tan só actividades industriais transformadoras), por detrás das actividades da agrupación de CNAE 34 e 35 (material de transporte).

Figura 1. Importancia relativa das actividades de alimentación no conxunto de actividades industrias de Galicia (en porcentaxe sobre o valor da producción) Ano 2007

Galicia		Miles de €	%
C.N.A.E	TOTAL	31.922.453	100,0
15-16	Alimentación, bebidas e tabaco	5.204.536	16,3
17-18	Textil e confección	1.428.450	4,5
19	Coiro e calzado	52.615	0,2
20	Madeira e cortiza	1.272.353	4,0
21-22	Papel, artes gráficas e edición	740.672	2,3
23-24	Coquerías, refino de petróleo y químicas	3.037.767	9,5
25	Manufacturas de caucho e plástico	783.655	2,5
26	Produtos minerais no metálicos	1.383.831	4,3
27	Producción, 1ª transformación e fundición de metais	2.376.565	7,4
28	Produtos metálicos	1.921.699	6,0
29-30-33	Maquinaria e equipo, óptica e similares	932.719	2,9
31-32	Material eléctrico e electrónico	1.153.589	3,6
34-35	Material de transporte	9.293.981	29,1
36	Outras industrias manufactureiras	792.048	2,5
40	Energía eléctrica, gas e vapor	1.547.973	4,9

Fonte: elaboración propia a partir de datos do INE

A continuación ofrécese unha visión integrada e de conxunto sobre o total das actividades agroalimentarias de Galicia. Debe destacarse que no caso das actividades agrícolas e gandeiras, o número de empresas está referido ao número de explotacións. No caso de pesca e marisqueo non foi posible obter datos que se aproximen ao número de empresas pola incidencia dos autónomos e porque as fontes estatísticas oficiais non teñen información segregada e accesible sobre estas actividades.

Táboa 1 Principais datos agregados das actividades agroalimentarias de Galicia

Actividades	Número de empresas/entidades			VEB (miles euros)			valor da producción (miles euros)			Número de postos de traballo		
	2005	2008	% var. 08-05	2003	2006	% var. 06-03	2003	2006	% var. 06-03	2003	2006	% var. 06-03
Activ. Agrícolas y Ganaderas (2003-2005)	195.610	175.523	-10,3%	1.104.991	1.074.290	-2,8%	2.115.559	2.177.063	2,9%	99.421	80.997	-18,5%
Industria de elaboración de bebidas	493	527	6,9%	130.314	190.456	46,2%	378.122	722.572	91,1%	2.046	2.465	20,5%
Industria cárnia	202	186	-7,9%	87.773	107.068	22,0%	564.057	679.875	20,5%	3.261	3.526	8,1%
Industria láctea	98	96	-2,0%	118.739	141.138	18,9%	1.057.228	1.118.887	5,8%	1.929	2.158	11,9%
Outra industria derivadas da agricultura e gandeiría	1.620	1.567	-3,3%	244.836	369.888	51,1%	1.197.810	1.487.163	24,2%	9.787	11.710	19,6%
TOTAL CADEA AGRIC., GAND. E TRANSF.	198.023	177.899	-10,2%	1.686.653	1.882.840	11,6%	5.312.776	6.185.560	16,4%	116.444	100.856	-13,4%
Pesca e marisqueo	s.d.	s.d.	s.d.	610.026	670.552	9,9%	1.155.812	1.282.626	11,0%	30.461	29.334	-3,7%
Acuicultura	13.427	14.389	7,2%									
Cocedoiros e depuradoras												
Ind. Conserveira												
Ind. Frigorífica, conxelados...												
Outras ind. derivadas do mar												
TOTAL CADEA PESCA E TRANSF.	13.600	14.593	7,3%	888.348	1.005.094	13,1%	3.025.359	3.354.706	10,9%	41.674	39.993	-4,0%
TOTAL AGROALIMENTACIÓN DE GALICIA	211.623	192.492	-9,0%	2.575.001	2.887.934	12,2%	8.338.135	9.540.266	14,4%	158.118	140.849	-10,9%

Fonte: elaboración propia a partir de IGE e INE

En xeral pode observarse unha tendencia á reestruturación no conxunto agroalimentario de Galicia, a partir da redución no número de empresas e postos de traballo (baixando un 9% e un 10% respectivamente), mentres que o valor engadido bruto e o valor da producción crecen un 12% e un 14%, respectivamente.

Por grandes tipoloxías de actividades, destaca a caída xeneralizada nas actividades agrícolas e gandeiras (baixan todos os indicadores a excepción do valor da producción que apenas crece un 2,9%).

En canto ás actividades industriais de transformación de produtos agrícola-gandeiros, destaca o crecemento da industria de elaboración de bebidas en todos os indicadores, especialmente no tocante ao valor da producción (+91%) e do VEB (+46%). Por orde de importancia, tamén destacan os incrementos nas actividades da industria cárnica e láctea, se ben nestes casos obsérvase un proceso de redución no número de empresas. Estes datos apuntan a procesos de mellora no conxunto destas actividades, incrementando os ratios de eficiencia e xeración de valor por unidade empresarial.

Nas actividades da cadea da pesca e industria de transformados destaca a caída xeneralizada dos postos de traballo mentres as demais variables crecen (número de empresas, valor engadido bruto e valor da producción).

Táboa 2 Principais datos agregados das actividades agroalimentarias de Galicia

DATOS EN MILES DE EUROS	PERÍODO	TOTAL CADEA AGRIC., GAND. E TRANSF.	TOTAL CADEA PESCA E TRANSF.	TOTAL AGROALIMENTACIÓN DE GALICIA
EXPORTACIÓNS	2006	513.018,37	1.241.882,53	1.754.900,90
	2008	673.386,04	1.281.462,97	1.954.849,01
	% var. 2008-2006	31,26%	3,19%	11,39%
IMPORTACIÓNS	2006	429.209,68	1.785.982,03	2.215.191,72
	2008	677.905,35	1.563.045,38	2.240.950,73
	% var. 2008-2006	57,94%	-12,48%	1,16%
SALDO	2006	83.808,69	-544.099,51	-460.290,82
	2008	-4.519,31	-281.582,40	-286.101,72
	% var. 2008-2006	-105,39%	48,25%	37,84%

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

Con respecto aos valores de comercio exterior das actividades de agroalimentación de Galicia, destaca a evolución dispar das actividades de agricultura, gandeiría e os seus transformados e das actividades de pesca e transformados do mar. Así no caso da agrogandeiría-industria, pasouse dunha situación dun saldo exterior positivo de máis de 83 millóns de euros no 2006 a un déficit de 4,5 millóns de euros no 2008. As exportacións creceron un 31%, mentres as importacións creceron un 58%.

No caso das actividades de pesca e industria transformadora, partíase dunha situación deficitaria de máis de 544 millóns de euros no 2006 e chegouse ao 2008 cun déficit de máis de 281 millóns de euros. Neste caso, obsérvase que mentres permanecen moi estables os volumes de exportacións (apenas suben un 3,2%), as importacións caían un 12%, o que supón unha tendencia moi positiva cara a saída aos mercados exteriores de produtos de elevado nivel de transformación e valor engadido.

Táboa 3 Principais variables económico-financeiras para o conxunto de actividades agroalimentarias a partir dunha mostra de empresas da base de datos SABI (2007)

VARIABLES (dados referidos ao ano 2007)	Total Cadea Agric, Gandería e transformados	Total Cadea Pesca e transformados	Total agroalimentación Galicia
MEDIANA INGRESOS EXPLOTACIÓN (mil eur)	296,60	1.002,86	420,33
MEDIANA TOTAL ACTIVO (mil eur)	347,56	1.370,34	546,28
MEDIANA FONDOS PROPIOS (mil eur)	65,82	231,69	89,60
MEDIANA NÚMERO EMPLEADOS	5,00	12,00	7,00
MEDIANA VALOR ENGADIDO (mil eur)	102,33	413,75	152,77
MEDIANA RESULTADOS DO EXERCICIO (mil eur)	2,88	4,02	3,02
MEDIANA RESULTADO EXPLOTACIÓN (mil eur)	5,41	-4,91	4,45
MEDIANA MARXE DE EXPLOTACIÓN (resultado explot./ Ingresos explotación)	2,1%	-0,9%	1,5%
MEDIANA ROTACIÓN ACTIVOS (Ingresos explotación/total activo)	1,02	0,72	0,90
MEDIANA RENDIBILIDADE ECONÓMICA (resultado explot./total activo)	2,3%	-0,4%	1,6%
MEDIANA RENDIBILIDADE FINANCIERA (resultado do exercicio/fondos propios)	6,6%	6,4%	6,6%
NÚMERO DE EMPRESAS ANALIZADAS	1.309	596	1.905

Fonte: elaboración propia a partir de datos de SABI

Na Táboa 3 ofrécese tamén unha visión de conxunto dunha mostra de empresas agroalimentarias de Galicia a partir da base de datos SABI, no que se inclúe información sobre variables económico-financeiras das 1.905 empresas que disponen de datos homoxéneos para o ano 2007.

Obsérvase que as empresas agroalimentarias analizadas teñen certas dificultades de obtención de grandes marxes de explotación por termo medio, cunha rotación de activos menor de 1. Estes indicadores sinalan tanto unha problemática de relación de custes/prezos (marxe) como de volume de ventas no exercicio en relación ao investimento efectuado (rotación), que implica unha certa ineficiencia no desenvolvemento destas actividades. Destaca o feito de que por termo medio, as actividades da cadea de pesca e transformados do mar obteñen unha marxe de

explotación negativa, abundando na idea dunha estrutura de custes pouco axeitada ao nivel de actividade do exercicio.

Finalmente, grazas á xestión financeira, o conxunto de empresas desta mostraxe analizada acadan unha rendibilidade financeira interesante, no contorno dun 6,5%, o que amosa a relevancia da xestión de resultados financeiros nestas actividades, con especial atención aos ingresos percibidos vía subvencións directas á actividade, como o demostra o feito de que a mediana de resultados do exercicio sexa maior que a relativa aos resultados de explotación.

3 A cadea de actividades empresariais de agrogandería e os seus produtos transformados

3.1 Actividades extractivas: cultivos e producións agrogandeiras

3.1.1 Actividades e producións agrícolas

A superficie do territorio galego destinada a usos agrícolas e gandeiros está maioritariamente aplicada a cultivos forestais, o cal acapara aproximadamente o 60% do total. Os prados e pastos representan o segundo uso más significativos da superficie aplicada a actividades e producións agrícolas, se ben nos últimos 2 anos descende case nunha cuarta parte. Outros usos cun certo peso son os cultivos forraxeiros, que manténdose sobre un 6% do total, nos últimos anos amosa unha tendencia crecente.

As hortalizas e flores, barbeitos e poucos e os froiteiros non cítricos son os usos que amosan un maior incremento dende 2006, se ben ánda alcanzan un peso moi reducido no total. Os viñedos, a pesar de contar con cinco denominacións de orixe en Galicia, non chegan a alcanzar o 1% do total da superficie agrícola.

Táboa 4 Superficies por ha. en Galicia (2006/2008)

Superficie (ha). en Galicia	2006		2008		Variación. 06/08
	Cultivo ou cuberta	Total	%	Total	
Cereais gran	45.379	1,5%	40.933	1,4%	-9,8%
Leguminosas gran	767	0,0%	1.034	0,0%	34,7%
Tubérculos c. H.	11.787	0,4%	13.015	0,4%	10,4%
Forraxeiras	181.427	6,2%	252.642	8,5%	39,3%
Hortalizas e flores	1.131	0,0%	2.943	0,1%	160,3%
Barbeitos e pousos	12.504	0,4%	31.019	1,0%	148,1%
Froiteiros non cítricos	4.302	0,1%	7.351	0,2%	70,9%
Viñedos	25.470	0,9%	26.102	0,9%	2,5%
Viveiros	1.249	0,0%	734	0,0%	-41,2%
Hortas familiares	14.987	0,5%	22.114	0,7%	47,6%
Prados e pasteiros	604.990	20,5%	461.564	15,6%	-23,7%
Superficie forestal	1.774.640	60,2%	1.791.092	60,6%	0,9%
Outras superficies	268.925	9,1%	307.257	10,4%	14,3%
Superficie xeográfica	2.947.558	100,0%	2.957.800	100,0%	0,3%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

Entre as principais producións agrícolas en canto a volume, os tubérculos con máis de 10 millóns de toneladas producidas en 2006, son a tipoloxía maioritariamente obtida nas terras de cultivo en Galicia, pero mantendo unha tendencia decrecente en termos comparativos coa producción obtida en 2003, que superaba os 13 millóns de toneladas. No rexistro da Identificación Xeográfica Protexida (IXP) Pataca de Galicia agrúpanse máis de 700 agricultores e produtores, así como máis dunha decena de empresas envasadoras.

Pola outra banda, tanto o viñedo como as hortalizas e, especialmente, os cereais e leguminosas amosaron un notable incremento nos seus volumes de producción no período 2003-2006, se ben é certo que cuns niveis de producción aínda moi inferiores aos acadados no caso dos tubérculos.

Táboa 5 Principais producións agrícolas (Tm) (2003-2006)

Galicia	2003	2006	Var. 03/06
Cereais e leguminosas gran	69.967	237.523	239%
Tubérculos	13.347.513	10.251.069	-23%
Hortalizas	215.833	258.787	20%
Viñedo	259.346	403.524	56%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE

Táboa 6 Principais producións agrícolas de cultivos forraxeiros orientados á alimentación animal (2003-2006)

Cultivo	2003	2006	% Var. 03/06
Millo forraxeiro	1.998.688	2.239.385	12%
Pradería polifita	10.835.179	7.598.354	-30%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE

Entre as producións agrícolas de cultivos orientados á alimentación animal en Galicia, a pradería é maioritaria respecto ao millo forraxeiro, se ben este último mantén unha tendencia crecente, mentres que a pradería amosa unha importante evolución negativa no período 2003-2006, perdendo case unha terceira parte da súa producción.

Táboa 7 Unidades de Traballo ao Ano (UTA) e explotacións por tipo de traballo (2003-2007).

GALICIA		2003	2007	Variación 2003/07
Traballo familiar	Número de explotacións	100.126	85.023	-15,1%
	UTA	115.041	104.431	-9,2%
Traballo asalariado	Número de explotacións	16.478	15.661	-5,0%
	UTA	6.989	9.134	30,7%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do INE

A grande maioría das explotacións teñen unha orixe familiar e as súas actividades son levadas a cabo polos distintos membros da unidade familiar, se ben, parece existir unha crecente tendencia a empregar persoal contratado nas súas explotacións. Aínda así, nun 85% das explotacións teñen un peso predominante o traballo de tipo familiar no ano 2007.

Táboa 8 Número de explotacións de agricultura ecolólica en Galicia (2005-2007)

Explotacións con SAU		2005	2007	% Variación 2005-07
Existentes	Nº de explotacións	136	130	-4%
	Ha.	3.024	3.333	10%
En conversión	Nº explotacións	9	134	1.389%
	Ha.	136	2.489	1730%

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa sobre a estrutura das explotacións agrícolas. INE

No período 2005-2007 produciuse un incremento do tamaño medio das explotacións dedicadas a agricultura ecolólica, xa que a pesar de diminuir nun 4% o número de explotacións existentes incrementouse nun 10% o total da superficie ocupada en actividades de agricultura ecolólica.

Así mesmo, o tirón da agricultura ecolólica en Galicia (que é referente neste tipo de actividades no conxunto do estado español) pone de manifesto no feito de que, en 2007 ademais das 130 explotacións existentes, outras 134 estaban en trámites para a adecuación da súa explotación as esixencias e necesidades da producción ecolólica, incrementando en case 2.500 hectáreas o total da superficie destinada a este tipo de actividades.

Táboa 9 Empresas dedicadas á agricultura e gandería ecolólica en Galicia (2003-2006)

Tipoloxía das empresas	2003	2006	Variación 2003-06
Produtores	282	396	40,4%
Elaboradores y comercializadores	40	60	50,0%
Total	322	456	41,6%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do INE

Segundo as cifras publicadas polo INE, o número de empresas dedicadas a actividades de agricultura e gandería ecolólica en Galicia no ano 2006 era de 456, tendo aumentado no período 2003-2006 en mais dun 40%. Desas 456 empresas, case que 400 eran empresas produtoras e só 60 están orientadas á elaboración e comercialización de patacas, polo que parece existir ainda un importante potencial para o crecemento de novas empresas dedicadas a transformación e comercialización de produtos agroalimentarios de natureza ecolólica, incrementando o valor engadido xerado por este segmento de mercado en Galicia.

Táboa 10 Producción de pataca en Galicia (2004-2005)

Pataca	2004	2005	Variación 2004-05
Produtores sen declaración	238	210	-11,8%
Parcelas declaradas	697	699	0,3%
Superficie declarada (ha)	485	523	7,8%
Envasadores	10	11	10,0%
Pataca comercializada (kg)	4.904.000	5.168.000	5,4%

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de Estatística Agraria. Consellería de Medio Rural

Polo que respecta á produción de pataca en Galicia, no ano 2005 alcanzáronse as 5.168 toneladas de pataca comercializada, obtidas en case 700 parcelas declaradas que ocupan unha extensión total de 523 hectáreas de terreo, existindo 11 empresas dedicadas ao envasado de patacas para a súa comercialización.

3.1.2 Actividades e producións gandeiras

A inmensa maioría das explotacións de gando en Galicia contan con terras propias nas que os animais pacen. Tendo en conta que existen explotacións que traballan con máis dun tipo de gando, a tipoloxía de explotacións más frecuente no territorio galego son as avícolas, por diante das de gando bovino e de porcino. No período 2003-2005 o número total de explotacións gandeiras en Galicia descendeu máis dun 10%, existindo nas distintas tipoloxías de gando descensos no número de explotacións entre o 10 e o 20% aproximadamente. No caso das explotacións de avestruces, reducíronse en máis dun 85%, amosando a dificultade para a subsistencia deste tipo de explotacións ante a falla de demanda no mercado deste tipo de carnes.

Táboa 11 Evolución das explotacións (con terras e sen terras) de gando en Galicia (2003-2005)

GALICIA	2003			2005			2003 s/2005
	Explotacións con terras	Explotacións sen terras	Total explotacións	Explotacións con terras	Explotacións sen terras	Total explotacións	
Bovino	59.457	183	59.641	53.848	39	53.887	-9,65%
Ovino	20.248	3	20.251	16.755	19	16.774	-17,17%
Caprino	5.898	119	6.017	5.118	..	5.118	-14,94%
Porcino	62.060	228	62.288	51.895	24	51.919	-16,65%
Equino	18.096	116	18.212	14.999	19	15.018	-17,54%
Aves	85.184	178	85.362	74.954	19	74.973	-12,17%
Avestruces	117	-	117	17	-	17	-85,47%
Coellos	23.829	3	23.832	20.175	22	20.197	-15,25%
Total	93.156	344	93.501	83.617	47	83.663	-10,52%

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa sobre a estrutura das explotacións agrícolas. INE

O total de cabezas de gando rexistradas en Galicia en 2007 aproximábanse os 2,2 millóns, mantendo praticamente un volume similar respecto á situación en 2004. Por especies, a más numerosa e a cabana bovina, se ben é a única que amosa unha evolución negativa no número de cabezas entre 2004 e 2007, seguida pola porcina, a cal mantén un lixeiro incremento próximo ao 2% nese período. En cambio, tanto a especie ovina como a caprina, aínda sendo as que contan cun menor número de cabezas, son as que experimentaron un maior incremento entre os anos 2004 e 2007 (19,5 e 47%, respectivamente), gañando peso no total das cabezas de gando existentes en Galicia. No caso da cabana gandeira de equino e avícola, segundo a fonte de información consultada, non se dispoñen de datos fiables que se poidan aportar.

Táboa 12 Cabezas de gando en Galicia (2004-2007)

CABEZAS DE GANDO			
Tipoloxía	2004	2007	% Variación 2004-07
BOVINO	1.037.556	974.580	-6,1%
OVINO	266.328	318.290	19,5%
CAPRINO	52.038	76.491	47,0%
PORCINO	807.891	821.502	1,7%
EQUINO	s.d.	s.d.	..
AVÍCOLA	s.d.	s.d.	..
Total	2.163.813	2.190.863	1,3%

Fonte: elaboración propia a partir das enquisas gandeiras do Ministerio de Medio Ambiente e Medio Rural Mariño

A produción de leite en Galicia experimentou no período 2003-2006 un importante incremento do volume de producción media por vaca, contribuíndo a mellorar os niveis de eficiencia e produtividade das explotacións galegas dedicadas ao ganado bovino. Neses anos a pesares de que se reduciu en case un 30% o número total de vacas de muxidura o volume de producción de leite só descendeu nun 5,5%, manténdose por enriba dos 2.000 millóns de litros. Iso supón que mentres en 2003 a producción media de leite por cada vaca era duns 4.550 litros, en 2006 esa producción era duns 6.120 litros, o que significa que a producción media de leite por vaca incrementouse en case un 35% nese tempo.

Táboa 13 Producción de leite en Galicia (2003-2006)

Variables	2003	2006	Variación 2003-06
Número de vacas de muxidura	488.015	343.298	-29,7%
Miles de litros de producción de leite de vaca	2.221.551	2.099.511	-5,5%
Producción media por vaca e ano (miles de litros)	4,55	6,12	34,5%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE. Consellería de Medio Rural

Táboa 14 Producción de carne canal en Galicia (2004-2007)

PRODUCCIÓN DE CARNE CANAL (Tn)			
Tipoloxía	2004	2007	Variación 2004-07
BOVINO	94.016	94.514	0,5%
OVINO	62.498	60.987	-2,4%
CAPRINO	909	1.281	40,9%
PORCINO	1.033.625	1.077.337	4,2%
EQUINO	150	159	6,0%
AVÍCOLA	161.661	177.684	9,9%
Total	1.352.859	1.411.962	4,4%

Fonte: elaboración propia a partir das enquisas gandeiras do Ministerio de Medio Ambiente e Medio Rural Mariño

A produción carne en canal, medida en toneladas, experimentou no período 2004-2007 un lixeiro incremento, superando os 1,4 millóns de toneladas en 2007, dos cales máis do 75% corresponden a carne de porcino. Outras tipoloxías de carne cun certo peso na producción en canal en Galicia en 2007 foron a avícola (12,6%) e a bovina (6,7%). En canto a evolución no período analizado, as especies que maior incremento experimentaron foron a producción de carne de gando caprino e de avícola, por diante do equino e o porcino. En cambio, a producción de carne en canal de bovino praticamente mantivo o mesmo volume que en 2003, mentres que a única especie que reduciu o seu volume de producción foi a ovina.

Táboa 15 Producción de ovos de galiña en Galicia (2003-2006) en miles de ducias

Ovos	2003	2006	Variación 2003-06
Ducias de ovos	60.579	58.822	-2,90%

Fonte: elaboración propia a partir do INE

En canto a producción de ovos en Galicia, os datos amosan un lixeiro descenso (inferior ao 3%) no volume de producción entre os anos 2003 e 2006, chegándose neste último ano a producir case 59 millóns de ducias de ovos.

Táboa 16 Número de apicultores, colmeas, envasadores e producción en kilogramos de mel (2004-2005)

MEL en Galicia		2004	2005	Variación 2004-05
Apicultores		330	390	18,2%
Colmeas		27.758	30.302	9,2%
Envasadores		40	39	-2,5%
Producción (kg)	Total*	555.160	606.040	9,2%
	Certificada	542.651	250.382	-53,9%
Nº medio colmeas /Apicultores		84,12	77,70	-7,6%

*Nota: Estímase tomando como media 20 kgs de mel ao ano por colmea.

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de Estatística Agraria. Consellería de Medio Rural

Entre as variables relacionadas coa producción de mel en Galicia, os datos existentes amosan un importante incremento no número de apicultores dedicados a estas actividades no territorio galego, así como no número de colmeas existentes, se ben en menor medida que no caso dos apicultores, o que implica unha redución do número medio de colmeas que cada apicultor xestioná. En canto á producción, percíbese un importante descenso no volume de producción certificada (Indicación Xeográfica Protexida "Mel de Galicia"). A estes datos aínda que oficiais, hai que incorporar o matiz de que a IXP foi solicitada ante a Comisión Europea no 2005 e non

foi oficialmente recoñecida por Bruxelas ata xullo de 2007, polo recurso presentado por Alemaña (primeiro envasador mundial), o que pode explicar a baixada de mel certificada no período analizado, pola incerteza xerada nos apicultores e envasadores.

Debe recordarse que a IXP, pasou nunha primeira fase por ser un producto amparado pola denominación de Galicia Calidade, logo foi unha Denominación Protexida a nivel de España ata que acadou a consideración de Indicación Xeográfica Protexida a nivel internacional, tralo recoñecemento pola Comisión Europea.

3.2 Industria transformadora de produtos agrogandeiros

A comparativa dos recursos e empregos desde o punto de vista da conta de producción das distintas subactividades que conforman a industria agroalimentaria amosa que a industria láctea é a que conta cun maior valor de producción, pero tamén é a que máis consumos intermedios emprega, polo que o valor engadido bruto é menor que en outras actividades que xeran un menor valor de producción, como poden ser a elaboración de bebidas ou outras industrias alimentarias.

Dende o punto de vista da conta de explotación, as outras industrias alimentarias e as de elaboración de bebidas son as que máis recursos empregan para remunerar ao seu persoal, e xunto coas empresas de producción de alimentación animal son as que obteñen de media un maior excedente bruto de explotación, sendo ademais as actividades que experimentaron unha evolución máis positiva no período 2003-2006.

Táboa 17 Cifras más significativas da industria agroalimentaria na comunidade autónoma de Galicia, por contas económicas (2003-2006)

SUBSEC- TORES	CONTA PRODUCIÓN						CONTA DE EXPLOTACIÓN						EMPREGO					
	RECURSOS			EMPREGOS			EMPREGOS			EXCEDENTE DE EXPLOTACIÓN			Postos de traballo(número)					
	Producción (miles de €)		Consumos intermedios (miles de €)		VALOR ENGADIDO BRUTO (miles de €)		Remuneración dos asalariados (miles de €)		BRUTO/ RENDA MIXTA (miles de €)									
	2003	2006	% Var. 03/06	2003	2006	% Var. 03/06	2003	2006	Var. 03/06	2003	2006	Var. 2003/06	2003	2006	% Var. 03/06	2003	2006	% Var. 03/06
Industrias Cárnicas	564.057	679.875	20,5%	476.284	572.807	20,3%	87.773	107.068	22,0%	66.752	76.708	14,9%	22.080	30.056	36,1%	3.261	3.526	8,1%
Industrias Lácteas	1.057.228	1.118.887	5,8%	938.489	977.749	4,2%	118.739	141.138	18,9%	53.126	66.206	24,6%	67.259	75.649	12,5%	1.929	2.158	11,9%
Productos Alimentación Animal	524.631	699.227	33,3%	455.376	567.080	24,5%	69.255	132.147	90,8%	27.420	37.481	36,7%	43.692	95.541	118,7%	1.123	1.263	12,5%
Elaboración de bebidas	378.122	722.572	91,1%	247.808	532.116	114,7%	130.314	190.456	46,2%	53.757	81.886	52,3%	76.874	108.401	41,0%	2.046	2.465	20,5%
Outras industrias alimentarias	673.179	787.936	17,0%	497.598	550.195	10,6%	175.581	237.741	35,4%	118.610	139.818	17,9%	57.304	98.082	71,2%	8.664	10.447	20,6%
Total Ind. Agroganadeira. Galicia	3.197.217	4.008.497	25,4%	2.615.555	3.199.947	22,3%	581.662	808.550	39,0%	319.665	402.099	25,8%	267.209	407.729	52,6%	17.023	19.859	16,7%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do INE

Táboa 18 Número de empresas por actividade principal da industria de agricultura e gandeiría (grupos CNAE). Anos 2005-2008

Nº de empresas por actividade principal (grupos CNAE)	2005	2008	Variación 2005-08
151 Industria cárnica	202	186	-7,92%
153 Preparación e conservación de froitas e hortalizas	20	26	30,00%
154 Fabricación de graxas e aceites (vexetais e animais)	5	6	20,00%
155 Industrias lácteas	98	96	-2,04%
156 Fabricación de produtos de molinería, amidóns e produtos amiláceos	82	63	-23,17%
157 Fabricación de produtos para á alimentación animal	63	71	12,70%
158 Fabricación de outros produtos alimenticios	1.450	1.401	-3,38%
159 Elaboración de bebidas	493	527	6,90%
Total	2.600	2.571	-1,12%

Fonte: elaboración propia a partir do Directorio Central de Empresas.INE

O tecido empresarial das actividades industriais agrogandeiras está conformado en 2008 por máis de 2.500 empresas, mantendo una lixeira tendencia decrecente respecto ao ano 2005 para o conxunto destas actividades. A análise por subactividades amosa que a fabricación de outros produtos alimenticios (epígrafe do CNAE no que se inclúen panaderías, pastelerías, fabricantes de galletas e pastas, cafés e infusións ou preparados alimenticios infantís, entre outras) é a que ten un maior peso, con case un 55% do total de empresas. Así mesmo, a subactividade de elaboración de bebidas con máis de 500 empresas tamén conta cun peso significativo dentro destas actividades industriais (aproximadamente o 20%), fundamentalmente concentrado nas bodegas de elaboración de viño das distintas denominacións de orixe existentes en Galicia e no envasado de auga mineral.

Respecto á evolución entre 2005 e 2008 das distintas subactividades, destaca o retroceso no número de empresas existentes relacionadas coa industria cárnica, sendo unha das actividades con maior tradición en Galicia, especialmente en áreas rurais. Polo contrario, aínda que cun peso pouco relevante no conxunto destas actividades, obsérvase unha tendencia crecente no número de empresas orientadas á fabricación de produtos de alimentación animal e de preparados e conservas de froitas e hortalizas, o que favorece unha maior diversificación do tecido industrial destas actividades no ámbito autonómico.

Táboa 19
Cifras dos principais indicadores da industria agrogandeira na comunidade autónoma de Galicia, por subsectores. Ano 2006

SUBSECTORES	Pessoas Ocupadas		Vendas Produto		Consumo Materias Primas		Investimentos Activos Materiais	
	Num.	Total s/ I. Agrog.	Miles de €	Total s/ I. Agrog.	Miles de €	Total s/ I. Agrog.	Miles de €	Total s/ I. Agrog.
Industrias Cárnicas	4.162	23,3%	899.053	24,8%	458.592	32,6%	32.185	30,7%
Conervas de Froitas e Hortalizas	212	1,2%	28.122	0,8%	16.743	1,2%	959	0,9%
Graxas e Aceites	138	0,8%	144.368	4,0%	120.293	8,6%	583	0,6%
Industrias Lácteas	2.158	12,1%	1.074.382	29,6%	66.509	4,7%	5.998	5,7%
Produtos Molinería	185	1,0%	33.227	0,9%	23.179	1,6%	933	0,9%
Produtos Alimentación Animal	1.319	7,4%	554.181	15,3%	355.065	25,3%	5.898	5,6%
Pan, Pastelería e Galletas	6.051	33,9%	192.919	5,3%	58.563	4,2%	4.336	4,1%
Azucré, Chocolate e Confitería	314	1,8%	44.463	1,2%	3.709	0,3%	1.317	1,3%
Outros Produtos Diversos	978	5,5%	80.832	2,2%	39.387	2,8%	6.855	6,5%
Viños	764	4,3%	90.821	2,5%	41.613	3,0%	29.727	28,4%
Outras Bebidas Alcohólicas	201	1,1%	148.455	4,1%	98.969	7,0%	3.426	3,3%
Augas e Bebidas Analcohólicas	1.361	7,6%	334.090	9,2%	123.087	8,8%	12.511	11,9%
Total Industria Agrogandeira Galicia	17.843	100,0%	3.624.913	100%	1.405.709	100%	104.728	100%
Total Industria Galicia	170.747		31.214.983		17.791.610		2.027.845	

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa anual de Empresas 2006. Ministerio De Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

A industria agrogandeira galega ocupaba en Galicia no 2006 a case 18.000 persoas e xerou un volume de negocio superior aos 3.600 millóns de euros, consumindo case 1.400 millóns en materias primas. Ademais, as empresas destas actividades acometeron unhas investimentos totais en activos materiais superiores aos 100 millóns de euros.

Os principais indicadores da industria agrogandeira en Galicia no ano 2006 amosan que a industria cárnica é a que conta cunha maior estabilidade e importancia en todos eles, manténdose sempre entre enriba do 20% do total da industria en persoas ocupadas, vendas, consumos de materias primas e investimentos.

Ademais da industria cárnica, outros subsectores destacados en canto a emprego xerado son os de pan, pastelería e galletas e o da industria láctea. Polo que respecta as vendas, a pesares de non contar cun importante peso en canto a número de empresas, a industria láctea é a que máis contribúe, por diante da industria cárnica, con case un 30% sobre o total das vendas. As actividades de produción de

alimentación animal, xunto coas da industria cárnica, son as que máis incidencia teñen no consumo de materias primas, mentres que en canto a investimentos en activos materiais é a elaboración e envasado de viños a que amosa un maior peso no conxunto da industria, acaparando máis do 28% das investimentos totais.

Táboa 20 Ratios más significativos da industria alimentaria na comunidade autónoma de Galicia, por subsectores. Ano 2006

SUBSECTORES	Venda Neta Produto / Persoa Ocupada (miles €)	Gastos Persoal / Venda Neta Produto (%)	Consumo Mat. Primas / Venda Neta Produto (%)	Valor Engadido / Persoa Ocupada (miles €)	Excedente Explotación (miles €)	Marxe Bruto (%)
Industrias Cárnicas	216,01	10,22	54,46	33,4	47.144	5,24
Conservas de Froitas e Hortalizas	132,65	13,9	61,32	28,92	2.222	7,90
Graxas e Aceites	1.046,14	2,8	59,54	75,86	6.422	4,45
Industrias Lácteas	502,49	6,11	83,32	55,47	53.497	4,98
Produtos Molinería	179,61	14,16	61,46	32,57	1.320	3,97
Produtos Alimentación Animal	420,15	6,31	69,76	59,66	43.716	7,89
Pan, Pastelería e Galletas	31,88	38,47	64,07	19,77	45.576	23,62
Azucré, Chocolate e Confitería	36,51	44,58	30,36	22,55	1.970	4,43
Outros Produtos Diversos	82,65	24,15	48,73	29,73	9.549	11,81
Viños	118,88	17,08	45,82	42,81	17.199	18,94
Outras Bebidas Alcohólicas	738,58	3,97	66,67	164,4	27.152	18,29
Augas e Bebidas Analcohólicas	245,47	13,47	36,84	57,68	33.506	10,03
Total Ind. Agrogandeira	203,16	10,43	38,78	39,94	289.273	7,98
Total Industria Galicia	182,81	13,92	0,57	47,61	3.784.050	12,12

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa anual de Empresas 2006.INE

No conxunto da industria agrogandeira galega no 2006, cada persoa ocupada xeraba de media 203.160 euros e 39.940 euros de valor engadido, se ben existe unha enorme disparidade neses ratios para os distintos subsectores. Así, as taxas de vendas por empregado son moi superiores á media en actividades como graxas e aceites, outras bebidas alcohólicas e industrias lácteas. Estas mesmas actividades son as que maior ratio teñen en canto a valor engadido por empregado, con excepción da industria láctea onde esa relación non ten o mesmo peso que en canto a vendas.

Por outra banda, os case de 290 millóns de euros de excedente de explotación alcanzados no 2006 supuxeron un marxe bruto próximo ao 8% para o conxunto da industria agrogandeira galega, sendo o subsector de pan, pastelería e galletas o que acadou un maior marxe bruto (23,62%), por diante de produtos como o viño e outras

bebidas alcohólicas, que superaron o 18%. En cambio, as actividades que menor marxe bruto obtiveron ese ano, por debaixo do 5% foron os produtos de molinería, os de azucré, chocolate e confitería, a producción de graxas e aceites e a industria láctea.

En Galicia existen na actualidade catro denominacións de orixe que regulan a producción de queixo, sendo a D.O. Queixo Tetilla a máis importante, tanto polo número de gandeiros e queixerías acollidos á mesma como polo volume de producción obtido deste tipo de queixo, que supera o 60% do total de queixos producidos baixo algunha das denominacións de orixe existentes a nivel autonómico. En 2005, máis de 1600 gandeiros proporcionaban a materia prima a 34 queixerías que chegaron a producir case 2.700 toneladas de queixo, incrementando o volume de producción en case un 9% respecto ao ano anterior.

Táboa 21 Produción de queixo en Galicia por denominación de orixe (2004-2005)

Denominación de Orixe	Variable	Evolución		
		2004	2005	Var. 2004-05
D.O.P. Queixo Tetilla	Gandeiros	1.458	1.612	10,6%
	Queixerías	34	34	0,0%
	Producción de queixo	Uds 2.520.000 Kg. 2.520.000	2.739.000 2.739.000	8,7% 8,7%
	Producción media por Queixaría	Uds 74.118 Kg. 74.118	80.559 80.559	8,7% 8,7%
	Gandeiros	319	400	25,4%
D.O. Arzúa- Ulloa	Queixerías	18	18	0,0%
	Producción de queixo	Uds 2.053.000 Kg. 2.353.226	1.060.000 1.347.470	-48,4% -42,7%
	Producción media por Queixaría	Uds 114.056 Kg. 130.735	58.889 74.859	-48,4% -42,7%
	Gandeiros	41	75	82,9%
	Queixerías	7	7	0,0%
D.O. San Simón da Costa	Producción de queixo	Uds 106.481 Kg 237.452	232.680 237.582	118,5% 0,1%
	Producción media por Queixaría	Uds 15.212 Kg. 33.922	33.240 33.940	118,5% 0,1%
	Gandeiros	6	6	0,0%
	Queixerías	2	2	0,0%
	Producción de queixo	Uds 37.651 Kg. 19.825	41.062 21.479	9,1% 8,3%
D.O. Queixo do Cebreiro	Producción media por Queixaría	Uds 18.826 Kg. 9.913	20.531 10.740	9,1% 8,3%
	Gandeiros	1.824	2.093	14,7%
	Queixerías	61	61	0,0%
	Producción de queixo	Uds 4.717.132 Kg. 5.130.503	4.072.742 4.345.531	-13,7% -15,3%
	Producción media por Queixaría	Uds 222.210 Kg. 248.687	193.219 200.098	-13,0% -19,5%
TOTAL GALICIA	Gandeiros	1.824	2.093	14,7%
	Queixerías	61	61	0,0%
	Producción de queixo	Uds 4.717.132 Kg. 5.130.503	4.072.742 4.345.531	-13,7% -15,3%
	Producción media por Queixaría	Uds 222.210 Kg. 248.687	193.219 200.098	-13,0% -19,5%

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de Estatística Agraria. Consellería de Medio Rural

En menor medida tamén é significativa a produción de queixo da D.O Arzúa-Ulloa, por riba das 1.000 toneladas en 2005 (case o 25% do total), se ben con un notable descenso no volume de produción respecto ao ano precedente, a pesar de incrementar nun 25% o número de gandeiros que subministran o leite a esta D.O. Por último, tanto as D.O San Simón da Costa como Queixo do Cebreiro teñen un menor grado de desenvolvemento e peso no conxunto da produción de queixo en Galicia.

Táboa 22
Principais datos por denominación de orixe de Rías Baixas (evolución 2003/2004 a 2005/2006)

Denominación de orixe Campaña	RÍAS BAIXAS		Variación 2003/04- 2005/06
	2003/2004	2005/2006	
Hectáreas de superficie inscrita na DO	2.825	3.200	13,27%
Número de viticultores da vendima	5.977	6.307	5,52%
Número de bodegas inscritas na DO	186	182	-2,15%
Total de Hectolitros de viño producido no ano	72.421	132.671	83,19%
Hectolitros de viño exportados	13.835	18.361	32,71%
Valor económico do viño exportado (euros)	8.141.363	11.497.009	41,22%
Prezo medio (euros) por litro de viño exportado	5,88	6,26	6,46%
Hectolitros de viño comercializados no mercado nacional	89.848	146.030	62,53%
Valor económico (euros) de viño comercializado no mercado nacional	sen datos	sen datos	
Prezo medio (euros) por litro do viño comercializado no mercado nacional	sen datos	sen datos	
Existencias en Bodega o final de campaña (hl.)	61.970	90.824	46,56%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino (2006)

A D.O Rías Baixas superou na campaña 2005/2006 os 132.000 hectolitros de viño producido, experimentando un incremento do 83% respecto á campaña 2003/2004, incrementando nun 13% as hectáreas de terreo inscritas na D.O. Nese período, a comercialización de viño no mercado nacional experimentou un maior incremento que o acadado nos mercados exteriores. En calquera caso, é significativo a mellora do posicionamento da D.O Rías Baixas no ámbito internacional, que permitiu que se incrementara nun 6,46% o prezo medio do litro de viño exportado polas empresas amparadas baixo a mesma respecto aos prezos da campaña 2003/2004.

Táboa 23
Principais datos por denominación de orixe de Ribeiro (evolución 2003/2004 a 2005/2006)

Denominación de orixe Campaña	RIBEIRO		Variación 2003/04- 2005/06
	2003/2004	2005/2006	
Hectáreas de superficie inscrita na DO	2.667	2.684	0,64%
Número de viticultores da vendima	5.958	5.988	0,50%
Número de bodegas inscritas na DO	103	110	6,80%
Total de Hectolitros de viño producido no ano	78.804	50.714	-35,65%
Hectolitros de viño exportados	2.501	1.996	-20,19%
Valor económico do viño exportado (euros)	723.793	702.287	-2,97%
Prezo medio (euros) por litro de viño exportado	2,89	3,52	21,80%
Hectolitros de viño comercializados no mercado nacional	61.148	48.667	-20,41%
Valor económico (euros) de viño comercializado no mercado nacional	19.689.110	12.277.767	-37,64%
Prezo medio (euros) por litro do viño comercializado no mercado nacional	3,22	2,52	-21,74%
Existencias en Bodega o final de campaña (Hl.)	59.000	104.586	77,26%
% Existencias en Bodega ó final da campaña sobre o total de viño producido no ano	74,9%	206,2%	175,30%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino (2006)

En canto á D.O Ribeiro superou lixeiramente na campaña 2005/2006 os 50.000 hectolitros de viño producido, experimentando unha diminución por riba do 35% respecto á campaña 2003/2004, a pesar de contar praticamente co mesmo número de hectáreas de terreo o de viticultores inscritos na D.O. Ese descenso na producción vese reflectido na comercialización de viño tanto no mercado nacional como no exterior, xa que en ambos casos produciuse unha caída aproximada do 20%. En cambio, onde si se aprecia unha distinta evolución é no prezo medio do litro de viño comercializado, xa que mentres nos mercados exteriores o prezo medio incrementouse en case un 22% respecto á campaña 2003/2004 no mercado estatal a variación do prezo tamén estivo en torno ao 22% pero neste caso en sentido negativo.

Táboa 24 Principais datos por denominación de orixe de Ribeira Sacra (evolución 2003/2004 a 2005/2006)

Denominación de orixe Campaña	RIBEIRA SACRA		Variación 2003/04- 2005/06
	2003/2004	2005/2006	
Hectáreas de superficie inscrita na DO	1.230	1.227	-0,24%
Número de viticultores da vendima	2.905	2.909	0,14%
Número de bodegas inscritas na DO	96	100	4,17%
Total de Hectolitros de viño producido no ano	17.312	19.652	13,52%
Hectolitros de viño exportados	432	8	-98,15%
Valor económico do viño exportado (euros)	173.200	3.570	-97,94%
Prezo medio (euros) por litro de viño exportado	4,01	4,46	11,22%
Hectolitros de viño comercializados no mercado nacional	16.879	3.218	-80,93%
Valor económico (euros) de viño comercializado no mercado nacional	6.751.600	1.501.733	-77,76%
Prezo medio (euros) por litro do viño comercializado no mercado nacional	4	4,67	16,75%
Existencias en Bodega o final de campaña (hl.)	3.875	5.070	30,84%
% Existencias en Bodega ó final da campaña sobre o total de viño producido no ano	22,40%	25,80%	15,18%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino (2006)

Polo que respecta á D.O Ribeira Sacra aproximouse na campaña 2005/2006 os 20.000 hectolitros de viño producido, experimentando un incremento do 13% respecto á campaña 2003/2004, a pesar de contar praticamente co mesmo número de hectáreas de terreo o de viticultores inscritos na D.O. Nese mesmo período, o máis significativo foi o drástico descenso da producción de viño destinado aos mercados exteriores, que pasou dos 432 hectolitros aos escasos 8 da campaña 05/06. En xeral, experimentouse un importante incremento do prezo medio do litro de viño comercializado, que aumentou en máis dun 11% nos mercados exteriores e en case un 17% nos mercados nacionais.

Táboa 25 Principais datos por denominación de orixe de Valdeorras (evolución 2003/2004 a 2005/2006)

Denominación de orixe Campaña	VALDEORRAS		Variación 2003/04- 2005/06
	2003/2004	2005/2006	
Hectáreas de superficie inscrita na DO	1.334	1.357	1,72%
Número de viticultores da vendima	2.021	2.037	0,79%
Número de bodegas inscritas na DO	38	44	15,79%
Total de Hectolitros de viño producido no ano	32.536	32.368	-0,52%
Hectolitros de viño exportados	304	875	187,83%
Valor económico do viño exportado (euros)	36.980	693.472	1.775,26%
Prezo medio (euros) por litro de viño exportado	1,22	7,92	549,18%
Hectolitros de viño comercializados no mercado nacional	32.535	31.495	-3,20%
Valor económico (euros) de viño comercializado no mercado nacional	sen datos	sen datos	
Prezo medio (euros) por litro do viño comercializado no mercado nacional	sen datos	sen datos	
Existencias en Bodega o final de campaña (hl.)	27.640	38.315	38,62%
% Existencias en Bodega ó final da campaña sobre o total de viño producido no ano	85,0%	118,4%	39,29%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino (2006)

Pola súa banda, a D.O Valdeorras superou lixeiramente na campaña 2005/2006 os 50.000 hectolitros de viño producido, experimentando unha diminución por riba do 35% respecto á campaña 2003/2004, a pesar de contar praticamente co mesmo número de hectáreas de terreo o de viticultores inscritos na D.O. Ese descenso na producción vese reflectido na comercialización de viño tanto no mercado nacional como no exterior, xa que en ambos casos produciuse unha caída aproximada do 20%. En cambio, onde si se aprecia unha distinta evolución é no prezo medio do litro de viño comercializado, xa que mentres nos mercados exteriores o prezo medio incrementouse en case un 22% respecto á campaña 2003/2004 no mercado estatal a variación do prezo tamén estivo en torno ao 22% pero neste caso en sentido negativo.

Táboa 26 Principais datos por denominación de orixe de Monterrei. (evolución 2003/2004 a 2005/2006)

Denominación de orixe Campaña	MONTERREI		Variación 2003/04- 2005/06
	2003/2004	2005/2006	
Hectáreas de superficie inscrita na DO	671	670	-0,1%
Número de viticultores da vendima	565	583	3,2%
Número de bodegas inscritas na DO	14	17	21,4%
Total de Hectolitros de viño producido no ano	2.294	4.044	76,3%
Hectolitros de viño exportados	23	400	1.639,1%
Valor económico do viño exportado (euros)	11.635	160.000	1.275,2%
Prezo medio (euros) por litro de viño exportado	5,06	4	-20,9%
Hectolitros de viño comercializados no mercado nacional	2.272	3.644	60,4%
Valor económico (euros) de viño comercializado no mercado nacional	1.090.512	1.457.600	33,7%
Prezo medio (euros) por litro do viño comercializado no mercado nacional	4,8	4	-16,7%
Existencias en Bodega o final de campaña (hl.)	2.878	5.431	88,7%
% Existencias en Bodega ó final da campaña sobre o total de viño producido no ano	125,50%	134,30%	7,0%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino (2006)

A D.O de Monterrei superou na campaña 2005/2006 os 4.000 hectolitros de viño producido, experimentando un incremento do 76% respecto á campaña 2003/2004, a pesar de contar praticamente co mesmo número de hectáreas de terreo o de viticultores inscritos na D.O. Nese mesmo período, o máis significativo foi o incremento da producción de viño destinado aos mercados exteriores, que pasou dos 23 hectolitros aos 400 da campaña 05/06 que se comercializaron por un total de 160.000 euros. En xeral, tanto no mercado nacional como nos mercados exteriores experimentouse unha importante caída do prezo medio do viño comercializado, que baixou ata os 4 euros por litro vendido.

A visión conxunta de todas as D.O. de producción de viño existentes en Galicia permite identificar á D.O. Rías Baixas como a más importante en todas as variables consideradas. Na campaña 2005/2006 esta D.O acaparaba o 35% da superficie total e viticultores, así como o 40% das bodegas inscritas nalgúnha das D.O. En canto a producción, a D.O Rías Baixas representaba máis do 55% dos case 240 mil hectolitros de viño producidos no ano. Polo que respecta á comercialización, dos máis de 21.000 hectolitros exportados polas D.O galegas, as das Rías Baixas supuxeron case un 85% en volume e un 88% do valor total das exportacións, que nesa campaña estivo por riba dos 13 millóns de euros.

Táboa 27 Visión global das actividades vinícolas de Galicia na campaña 2005/2006

Variables	TOTALS GALICIA	MONTERREI		RÍAS BAIXAS		RIBEIRA SACRA		RIBEIRO		VALDEORRAS	
		Totais Monterrei	S/TOTAL GALICIA	Totais Rías Baixas	S/TOTAL GALICIA	RIBEIRA SACRA	S/TOTAL GALICIA	Totais Ribeiro	S/TOTAL GALICIA	Totais Valdeorras	S/TOTAL GALICIA
Hectáreas de superficie inscrita na DO	9.138	670	7,33%	3.200	35,02%	1.227	13,43%	2.684	29,37%	1.357	14,85%
Número de viticultores da vendima	17.824	583	3,27%	6.307	35,38%	2.909	16,32%	5.988	33,60%	2.037	11,43%
Número de bodegas inscritas na DO	453	17	3,75%	182	40,18%	100	22,08%	110	24,28%	44	9,71%
Total de Hectolitros de viño producido no ano	239.449	4.044	1,69%	132.671	55,41%	19.652	8,21%	50.714	21,18%	32.368	13,52%
Hectolitros de viño exportados	21.640	400	1,85%	18.361	84,85%	8	0,04%	1.996	9,22%	875	4,04%
Valor económico do viño exportado (euros)	13.056.338	160.000	1,23%	11.497.009	88,06%	3.570	0,03%	702.287	5,38%	693.472	5,31%
Hectolitros de viño comercializados no mercado nacional	233.054	3.644	1,56%	146.030	62,66%	3.218	1,38%	48.667	20,88%	31.495	13,51%
Valor económico (euros) do viño comercializado no mercado nacional (*) excluídas as DO Rías Baixas e Valdeorras	15.237.100	1.457.600	9,57%	Sen datos	Sen datos	1.501.733	9,86%	12.277.767	80,58%	Sen datos	Sen datos
Existencias en Bodega o final de campaña (hl.)	244.226	5.431	2,22%	90.824	37,19%	5.070	2,08%	104.586	42,82%	38.315	15,69%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino (2006)

Táboa 28 Producción de augardente en Galicia (2004-2005)

Augardente	2004	2005	Variación 2004-05	
Produtores subprodutos	102	105	2,9%	
Destiladores	34	34	0,0%	
Envellecedores	14	14	0,0%	
Embotelladores	39	39	0,0%	
Producción (litros de augardente)	Branca Envellecida De herbas Licor café Licor de herbas	248.470 5.455 sd sd sd	169.908 3.454 220 1.715 2.358	-31,6% -36,7% .. .. ..

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de Estatística Agraria. Consellería de Medio Rural

A producción de augardente en Galicia está basicamente concentrada na producción de augardente branca, xa que supón máis do 95% da producción total en 2005, a pesares do descenso do 31,6% respecto ao volume producido no ano anterior. En canto ao número de produtores de subprodutos, destiladores, envellecedores e embotelladores, apreciase unha grande estabilidade, con escasa variación entre o 2004 e o 2005.

Respecto aos datos económico-financeiros destas actividades, apreciase que a industria de alimentación animal é a que, en conxunto, presenta unha situación más favorable, sendo a subactividade que mellores resultados presenta en canto a ingresos de explotación, volume de activos, fondos propios, valor engadido ou resultados de explotación. En termos comparativos coas demais subactividades agrícolas e gandeiras, a industria de alimentación animal está composta por un reducido número de empresas pero con unha dimensión media maior ao resto de actividades da cadea.

Outra subactividade con variables económico-financeiras en xeral mellores que o conxunto da cadea é a industria cárnica. Así, sen chegar ao nivel da industria de alimentación animal, presenta datos favorables en canto a ingresos de explotación, activos, fondos propios e valor engadido.

Por outra banda, as actividades primarias (agrícolas e gandeiras) son as que presentan en xeral peores resultados económico-financeiros, así como as da industria de produtos de moenda, pan e pastelería. Nesta última subactividade, cun elevado grado de atomización empresarial e reducida dimensión media das empresas en canto a activos ou cifra de negocio, en cambio é destacable o elevado valor engadido que xeran, que lles permite obter unhas taxas de rendibilidade económica e financeira superior ao conxunto das actividades da cadea.

Táboa 29 Principais variables económico- financeiras dunha mostraxe de empresas das actividades empresariais de agricultura, gandería e os seus transformados (2007)

VARIABLES	Actividades Agrícolas	Actividades Gandeiras	Industria de elaboración de bebidas	Industria produtos moenda, fariñas, pan, pastelería, e bollería industrial	Industria Cárnicia	Industria láctea	Outra industria derivadas da agricultura e gandería	Industria de alimentación animal	TOTAL CADEA AGRIC, GANDEIRÍA E TRANSFORMADOS
MEDIANA INGRESOS EXPLOTACIÓN (mil eur)	199,47	264,97	304,87	253,92	895,99	593,92	574,29	1.993,83	296,60
MEDIANA TOTAL ACTIVO (mil eur)	299,01	350,74	874,61	164,61	675,27	656,56	865,58	989,49	347,56
MEDIANA FONDOS PROPIOS (mil eur)	25,97	79,87	192,38	35,98	133,86	208,44	171,91	353,08	65,82
MEDIANA NÚMERO EMPREGADOS	4,00	3,00	4,00	6,00	9,00	5,00	9,00	10,00	5,00
MEDIANA VALOR ENGADIDO (mil eur)	88,16	67,63	81,00	118,70	213,78	110,34	177,64	302,90	102,33
MEDIANA RESULTADOS DO EXERCICIO (mil eur)	2,54	2,62	2,92	2,57	8,64	-9,00	3,72	13,96	2,88
MEDIANA RESULTADO EXPLOTACIÓN (mil eur)	5,84	4,40	4,62	5,26	10,12	0,31	8,69	27,92	5,41
MEDIANA MARXE DE EXPLOTACIÓN	2,8%	2,2%	1,7%	2,3%	1,5%	-0,7%	2,1%	2,0%	2,1%
MEDIANA ROTACIÓN ACTIVOS	0,74	0,77	0,39	1,70	1,59	1,65	0,79	2,00	1,02
MEDIANA RENDIBILIDADE ECONÓMICA	2,0%	1,6%	1,4%	3,8%	2,4%	-1,4%	1,7%	4,6%	2,3%
MEDIANA RENDIBILIDADE FINANCIERA	10,6%	5,6%	5,1%	7,0%	5,5%	4,1%	4,0%	6,4%	6,6%
NÚMERO DE EMPRESAS ANALIZADAS	187	245	223	382	124	40	76	32	1.309

Fonte: elaboración propia a partir de datos de SABI

4 A cadea de actividades empresariais de pesca-acuicultura-marisqueo e produtos transformados do mar

4.1 Actividades extractivas de pesca, marisqueo e acuicultura

O conxunto das actividades extractivas de pesca, marisqueo e acuicultura xeraron en Galicia en 2007 un volume de negocio aproximado de 857 millóns de euros, dando emprego directo a case 25.000 persoas, o que da idea da importancia que este elo da cadea de pesca e produtos transformados do mar ten no territorio autonómico.

Táboa 30 Principais datos das actividades de pesca extractiva, marisqueo e acuicultura en Galicia en 2007

Pesca extractiva, marisqueo e acuicultura		2007
Nº empregos		24.534
Cifra de negocio (millóns de €)		857

Fonte: elaboración propia a partir de datos da Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos

4.1.1 Pesca e marisqueo

Atendendo ao valor en primeira venda da pesca fresca capturada nos distintos portos galegos, no ano 2006 o porto de Vigo era o de maior importancia, representando case o 36% do valor total da pesca capturada en Galicia en 2006 que superou os 536 millóns de euros. O conxunto dos portos xestionados pola Administración do Estado supuxeron ese ano aproximadamente un 56% do total, mentres que o restante 44% foi comercializado en primeira venda na rede de portos administrados pola propia Comunidade Autónoma.

Táboa 31 Evolución en Galicia do valor (miles de €) en primeira venda da pesca fresca capturada segundo a tipoloxía de portos (2002-2006)

Portos	2002	2006	Variación 02/06
Portos da Administración do Estado	264.488	302.923	14,53%
A Coruña	93.580	101.506	8,47%
Ferrol - San Cibrao	233	804	245,06%
Marín - Pontevedra	16.522	8.772	-46,91%
Vigo	154.152	191.841	24,45%
Vilagarcía de Arousa	0	0	0,00%
Portos da comunidade autónoma	190.677	233.608	22,52%
Total portos galegos	455.165	536.531	17,88%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE

En canto á evolución entre 2002 e 2006 destaca o incremento experimentado polo porto de Ferrol-San Cibrao, se ben con un peso moi pouco relevante sobre o total. En cambio, tanto o porto de Vigo como o conxunto de portos da Comunidade Autónoma, alcanzaron aumentos do valor en primeira venda entre o 20% e o 25%.

Táboa 32 Evolución da pesca capturada (toneladas) en Galicia segundo a tipoloxía de portos (2002-2006)

	2002					2006				
	Pesca fresca			Pesca conxelada	Pesca total	Pesca fresca			Pesca conxelada	Pesca total
	Moluscos	Crustáceos	Peixes			Moluscos	Crustáceos	Peixes		
Portos da Admistración do Estado	41.348	1.651	69.202	268.703	380.904	1.115	80.808	125.473	..	..
A Coruña	1.182	753	23.499	0	25.434	0	30.752	30.757	..	..
Ferrol - San Cibrao	0	2	149	0	151	2	157	159	..	..
Marín - Pontevedra	0	73	6.362	124.366	130.801	46	4.323	4.369	..	..
Vigo	40.166	823	39.192	90.361	170.542	1.067	45.576	90.188	..	..
Vilagarcía de Arousa	0	0	0	53.976	53.976	0	0	0	..	..
Portos da Comunidade Autónoma	23.582	7.240	223.810	214.616	469.248	759	91.719	102.152	169.764	364.394
Total portos galegos	64.930	8.891	293.012	483.319	850.575	1.874	172.527	227.625	169.764	364.394

*(..) Dato desagregado non dispoñible no IGE

Fonte: elaboración propia a partir de datos do IGE

A análise do peso da pesca capturada (en toneladas) por tipoloxías e especies reflicte que nos portos de Galicia existe un importante equilibrio no reparto entre pesca fresca e conxelada. Polo que respecta á pesca fresca, os peixes son os que acaparan una maior parte da pesca capturada, sendo o porto de Vigo e a rede de portos administrados a nivel autonómico os que mais peso teñen. En canto á pesca conxelada, aínda que non hai datos estatísticos publicados sobre as capturas pertencentes a portos do Estado no 2006, supoñendo que se manteña a proporción reflectida no 2002, o porto de Marín é o que maior grado de especialización acada neste tipo de especies de pesca, xa que más do 95% das súas capturas en 2002 eran de pesca conxelada. Os portos xestionados pola Comunidade Autónoma tamén teñen un importante peso sobre o total da pesca conxelada capturada.

Táboa 33 Evolución da pesca fresca por grandes grupos/especies en Galicia, 2005-2007

Grandes grupos/especies	2005			2007			Variación 2005-2007		
	Kg	€	Prezo medio (€/kg)	Kg	€	Prezo medio (€/kg)	Kg	€	Prezo medio (€/kg)
Algas	45.282	29.340	0,65	89.358	70.356	0,79	97,34%	139,80%	21,52%
Bivalvos	8.641.589	62.918.610	7,28	10.282.715	74.619.909	7,26	18,99%	18,60%	-0,33%
Cefalópodos	8.643.637	20.654.121	2,39	9.668.401	26.030.221	2,69	11,86%	26,03%	12,67%
Crustáceos	2.412.364	38.333.372	15,89	1.809.534	34.629.141	19,14	-24,99%	-9,66%	20,43%
Equinodermos	764.889	1.250.501	1,63	701.782	1.698.607	2,42	-8,25%	35,83%	48,05%
Gasterópodos	7.129	18.585	2,61	12.939	28.871	2,23	81,50%	55,35%	-14,41%
Peixes	141.177.789	288.801.336	2,05	149.562.191	325.649.031	2,18	5,94%	12,76%	6,44%
Poliquetos	52	5.926	113,96	1.310	33.335	25,45	2419,23%	462,52%	-77,67%
Resto das descargas	150.628	546.810	3,63	120.566	670.479	5,56	-19,96%	22,62%	53,19%
TOTAL	161.843.359	412.558.602	2,55	172.248.795	463.429.950	2,69	6,43%	12,33%	5,54%

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de pesca. Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos. 2007

A case de 172.249 toneladas de pesca fresca descargadas en Galicia en 2007 alcanzaron un valor total por riba dos 463 millóns de euros, sendo a partida de peixes a mais importante tanto en volume (87% do total) como en valor económico (70% do total), se ben tamén é unha das que menor prezo medio por kg ten de todos grupos ou especies desembarcadas. Nese sentido os poliquetos (fundamentalmente son especies como a miñoca e outras especies usadas como cebo na pesca e non como alimento para os humanos) e os crustáceos (nécoras, centolas, percebes,...) son os que maior valor unitario teñen, acadando nese ano un prezo medio de 25,45 e 19,14 €, respectivamente para o conxunto de Galicia.

A variación no período 2005-2007 indica que se produciu un certo descenso no volume de capturas de crustáceos, que contribuíu a incrementar en mais dun 20% o seu prezo medio, o que fixo que a redución do valor económico das capturas no fose tan significativo. Os maiores incrementos nos prezos medios déronse no grupo dos equinodermos (ourizos e estrelas de mar,...), mentres que polo contrario o maior descenso sufrírono os poliquetos, debido ao significativo aumento do volume total descargado nese período, superior ao 2.400%.

Táboa 34 Lonxas más importantes de Galicia segundo o maior volume en kg, 2007

Lonxas	kg	%	€	%	€/kg
Vigo (Asoc. Vendedores)	34.150.301	19,83%	102.366.512	22,09%	3,00
Ribeira	30.530.564	17,72%	36.740.879	7,93%	1,20
A Coruña (Lonxa Coruña, S.A.)	25.747.091	14,95%	89.851.827	19,39%	3,49
Burela	20.567.358	11,94%	51.898.833	11,20%	2,52
Celeiro	19.916.690	11,56%	47.495.941	10,25%	2,38
Portosín	7.272.735	4,22%	3.588.863	0,77%	0,49
Camariñas	3.497.334	2,03%	3.619.560	0,78%	1,03
Muros	3.145.082	1,83%	4.821.114	1,04%	1,53
Sada	2.934.289	1,70%	1.809.981	0,39%	0,62
Noia	2.229.543	1,29%	13.214.807	2,85%	5,93
Portonovo	2.174.929	1,26%	2.433.270	0,53%	1,12
Malpica	1.864.331	1,08%	4.503.888	0,97%	2,42
Marín (San Miguel)	1.827.524	1,06%	3.198.198	0,69%	1,75
Cambados	1.505.728	0,87%	7.389.599	1,59%	4,91
Cariño	1.195.313	0,69%	1.672.244	0,36%	1,40
Carril	1.157.854	0,67%	5.385.713	1,16%	4,65
Marín (Pescados Touza)	1.102.510	0,64%	3.160.905	0,68%	2,87
Vigo (J. Cabaleiro)	1.071.884	0,62%	3.254.778	0,70%	3,04
Cedeira	956.370	0,56%	7.676.598	1,66%	8,03
Bueu	870.175	0,51%	3.354.788	0,72%	3,86
Outras lonxas	8.531.190	4,95%	65.991.652	14,24%	7,74
TOTAL	172.248.795	100,0%	463.429.950	100,0%	2,69

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de pesca. Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos. 2007

As lonxas ademais de ser o primeiro punto na rede de comercialización dos produtos do mar e o punto onde se contabilizan as descargas diarias de peixes, crustáceos e outras especies mariñas. A nivel autonómico a lonxa de Vigo da asociación de vendedores acaparaba en 2007 case o 20% do volume de descargas e algo mais do 22% do valor económico da súa primeira comercialización.

En termos de volume de descargas, lle seguen, por orde de importancia, as lonxas de Ribeira, A Coruña, Burela e Celeiro (todas por enriba do 10% do total). En cambio, atendendo ao valor económico da primeira venda, a lonxa de Ribeira perde peso, xa que a pesar de supoñer case o 18% do volume de capturas descargadas non chega a representar o 8% en valor económico. Pola súa banda, o porto de A Coruña acada mais do 19% do valor total das descargas con apenas o 15% das mesmas en volume. Os portos de Burela e Celeiro manteñen un peso similar sobre o total tanto en canto a volume como en canto a valor económico, oscilando entre o 10 e o 12%.

Táboa 35 Evolución da pesca fresca en Galicia por zonas de producción, 2005-2007

Zonas de producción	2005		2007		Variación 05-07	
	kg	€	kg	€	kg	€
Zona I - Vigo	33.876.440	102.696.630	37.653.067	123.605.470	11,15%	20,36%
Zona II - Pontevedra	6.427.760	20.421.232	6.348.128	15.205.314	-1,24%	-25,54%
Zona III - Arousa	35.174.926	67.442.244	37.241.493	84.987.601	5,88%	26,02%
Zona IV - Muros	10.273.087	20.005.256	12.749.344	22.053.561	24,10%	10,24%
Zona V - Fisterra	647.887	2.990.836	747.253	3.389.859	15,34%	13,34%
Zona VI - Costa da Morte	7.342.266	10.760.352	5.811.398	10.764.970	-20,85%	0,04%
Zona VII - A Coruña-Ferrol	28.951.383	88.556.321	28.913.552	93.572.106	-0,13%	5,66%
Zona VIII - Cedeira	2.706.774	10.156.256	2.167.814	9.452.179	-19,91%	-6,93%
Zona IX - Mariña	36.442.836	89.529.475	40.616.747	100.398.889	11,45%	12,14%
TOTAL	161.843.359	412.558.602	172.248.795	463.429.950	6,43%	12,33%

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de pesca. Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos. 2007

A análise dos datos de xeito agrupado por zonas amosa que existen 4 zonas de producción principais en Galicia, que son Vigo, Arousa, A Coruña-Ferrol e A Mariña. Nelas céntrase case o 84% da producción en volume e case o 87% en valor económico. En particular, a zona de Vigo, representando case o 22% do volume total a nivel autonómico en 2007 (moi similar ou inferior a outras zonas como Arousa ou A Mariña), foi a que mais peso tivo en termos económicos, supoñendo máis do 26% do total.

Táboa 36 Principais especies obtidas no marisqueo en Galicia en 2007

Especie	Volume		Valor económico	
	Kgs.	%	€	%
Ameixa babosa	945.202	9,19%	14.211.993	19,05%
Ameixa bicuda	31.155	0,30%	180.698	0,24%
Ameixa fina	662.236	6,44%	16.146.899	21,64%
Ameixa rubia	714.963	6,95%	5.348.397	7,17%
Ameixa xaponesa	1.941.258	18,88%	14.637.105	19,62%
Berberecho	4.708.549	45,79%	17.627.403	23,62%
Cadelucha	15.801	0,15%	498.267	0,67%
Carneiro	63.368	0,62%	429.831	0,58%
Cornicha	10.382	0,10%	78.752	0,11%
Longueirón	53.771	0,52%	607.923	0,81%
Longueirón vello	106	0,00%	531	0,00%
Mexilla	172.636	1,68%	171.353	0,23%
Navalla	213.782	2,08%	2.886.164	3,87%
Ostra	9.770	0,10%	46.552	0,06%
Rabioso	39.434	0,38%	34.318	0,05%
Reló	66.794	0,65%	175.167	0,23%
Vieira	226.287	2,20%	884.677	1,19%
Volandeira	407.222	3,96%	693.884	0,93%
TOTAL	10.282.715	100,00%	74.619.912	100,00%

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de pesca. Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos. 2007

Polo que respecta ás actividades de marisqueo en Galicia (ver Táboa 36), no ano 2007 obtivérонse a nivel autonómico 10.283 toneladas que se comercializán por un valor total de case 75 millóns de euros. Debe facerse notar que esta táboa tan

só recolle os datos destas especies obtidas nas actividades de marisqueo, atopándose na Táboa 37 os datos correspondentes a algunas producións que se obteñen en explotacións acuícolas (como é o caso da ameixa, por exemplo). Por especies, o berberecho foi o que maior peso tivo en canto a volume obtido, xa que supuxo máis do 45% do total das especies obtidas a través do marisqueo, se ben en canto a valor económico o seu peso redúcese por debaixo do 24%. En cambio, tanto a ameixa fina como a ameixa babosa, ven como o seu peso en canto a valor económico dos produtos obtidos increméntase de xeito notable en relación co volume que representa no total da producción marisqueira galega. Ademais, a ameixa xaponesa mantén unha mesma proporción en termos de volume e valor económico respecto ao total de Galicia, aproximándose ao 20% sobre ese total a nivel autonómico.

4.1.2 Acuicultura

Táboa 37 Evolución da producción das principais especies acuícolas de Galicia, 2005-2007

Tipoloxía	2005			2007			Variación 2005-2007		
	kg	€	(€/kg)	kg	€	(€/kg)	kg	€	(€/kg)
ALGAS	-	-	-	11.100	8.410	0,76	-	-	-
Argazo real	-	-	-	9.000	6.750	0,75	-	-	-
Golfo	-	-	-	2.100	1.660	0,79	-	-	-
BIVALVOS	210.414.299	124.665.639	0,59	215.468.920	132.062.626	0,61	2,40%	5,93%	3,45%
Ameixa babosa	268.694	3.019.498	11,24	171.891	2.202.191	12,81	-36,03%	-27,07%	14,01%
Ameixa fina	185.628	4.779.632	25,75	265.085	4.850.278	18,30	42,80%	1,48%	-28,94%
Ameixa xaponesa	1.342.594	7.991.947	5,95	1.476.321	10.298.696	6,98	9,96%	28,86%	17,19%
Berberecho	508.855	1.332.634	2,62	1.131.057	2.977.842	2,63	122,27%	123,46%	0,53%
Mexillón	205.226.965	97.847.622	0,48	208.186.792	97.708.636	0,47	1,44%	-0,14%	-1,56%
Mexillón (parques de cultivo)	28.983	27.800	0,96	21.608	30.538	1,41	-25,45%	9,85%	47,34%
Ostra plana	2.608.581	9.351.001	3,58	3.196.151	12.169.291	3,81	22,52%	30,14%	6,21%
Ostra rizada	244.000	315.505	1,29	1.014.605	1.801.011	1,78	315,82%	470,83%	37,28%
Volandeira	-	-	-	1.280	3.960	3,09	-	-	-
Zamburiña	-	-	-	4.130	20.183	4,89	-	-	-
CEFALÓPODOS	15.799	104.465	6,61	24.663	145.131	5,88	56,10%	38,93%	-11,00%
Polbo	15.799	104.465	6,61	24.663	145.131	5,88	56,10%	38,93%	-11,00%
PEIXES	5.032.873	41.819.567	8,31	5.940.778	51.717.218	8,71	18,04%	23,67%	4,77%
Abadexo	152	300	1,97	39.660	124.765	3,15	25.992,11%	41.488,33%	59,39%
Linguado	8.000	80.000	10,00	40.332	488.798	12,12	404,15%	511,00%	21,19%
Ollomol	117.840	965.989	8,20	195.349	1.764.167	9,03	65,77%	82,63%	10,17%
Rodaballo	4.901.681	40.742.078	8,31	5.665.437	49.339.487	8,71	15,58%	21,10%	4,78%
TOTAL	215.462.971	166.589.671	0,77	221.445.461	183.933.384	0,83	2,78%	10,41%	7,43%

Fonte: elaboración propia a partir do Anuario de pesca. Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos. 2007

Con respecto á producción acuícola (ver Táboa 37), hai que mencionar que existen especies que son producidas tanto en explotacións acuícolas como en marisqueo (ver Táboa 36), como pode ser o caso de bivalvos como algúns tipos de

ameixas e as ostras, motivo polo cal están separados os datos en cadansúa táboa. Polo tanto, para coñecer o dato de producción total de especies que tanto se obteñen a través do marisqueo como de producións acuícolas, deben sumarse (caso das mencionadas ameixas, por exemplo).

A produción acuícola en Galicia en 2007 superou as 221.000 toneladas en volume, que acadaron un valor de mercado de case 184 millóns de euros, valor un 10% superior ao comercializado en 2005, ano respecto ao que o incremento en volume foi de algo menos do 3%.

Na tipoloxía de especies cultivadas nas instalacións acuícolas galegas, as algas e os cefalópodos son os que menor grao de desenvolvemento teñen. Polo contrario, os bivalvos, entre os que destacan os mexillóns e, en menor media, as ostras planas, son o tipo de especies mais cultivadas. Así, en 2007 os bivalvos supoñían máis do 97% da produción acuícola galega en volume áinda que únicamente representaban o 72% en valor económico, mentres que a produción de peixes (principalmente rodaballo), que só supoñían o 2,7% do volume, chegaron a alcanzar o 28% do valor económico total da produción acuícola.

Respecto á variación entre 2005 e 2007 apréciase unha crecente tendencia á diversificación da produción acuícola galega, na que novas especies de bivalvos (berberecho, ostra rizada,...), peixes (abadexo, linguado, ollomol,...), cefalópodos (polbo) e algas (argazo real, golfo,...) teñen experimentado un considerable incremento en canto a volume de produción.

Táboa 38 Nº de instalacións acuícolas existentes en Galicia en 2007

ÁREA	2007
Bateas	3.515
Mexillón	3.337
Ostra	107
Policultivos	71
Granxas mariñas	22
Peixes planos	20
Moluscos	2
Criadeiros	17
Peixes planos	7
Moluscos	10
Parques de cultivo	1.190

Fonte: elaboración propia a partir de datos da Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos

Entre as instalacións acuícolas existentes en Galicia en 2007, destacan as máis de 3500 bateas, na súa maioría dedicadas á producción de mexillón. Así mesmo, a nivel autonómico existen case 1200 parques de cultivo. A todos eles únense as 22 granxas mariñas e 17 criadeiros de peixes planos e moluscos.

Táboa 39 Evolución do número de establecementos acuícolas de Galicia, 2003-2007

Tipo establecimiento	Tipo instalación	2003	2007	Variación 2003-2007
En terra firme	Tanques (sobre o nivel do solo)	5.195	6.248	20,27%
	Estanques (debaixo nivel do solo)	1.438	1.440	0,14%
	Outros (especificar) en terra firme	-	-	-
En enclaves naturais	Salinas (esteros, etc.)	-	-	-
	Marismas e albuferas	-	-	-
	Charcas e pequenos embalses	-	-	-
	Lagos e lagoas	-	-	-
De cultivo horizontal	Parques de cultivo	1.283	1.345	4,83%
	Bancos naturais cultivados	38	45	18,42%
	Mesas e outros sobrevoados	1.316	802	-39,06%
	Outros (especificar) de cultivo horizontal	-	-	-
De cultivo vertical	Bateas flotantes	3.579	3.580	0,03%
	Bateas fixas	-	-	-
	Long-line	-	51	
De cultivo en gaiolas	Flotantes	570	878	54,04%
	Somexidas	8	--	--
Total	Total	13.427	14.389	7,16%

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de establecementos de acuicultura. Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

Os establecementos acuícolas más numerosos son os que se atopan en terra firme, como tanques e estanques, supoñendo algo más do 50% do total de instalacións existentes no conxunto do territorio galego en 2007. Xunto a este tipo de establecementos o outro tipo con maior presenza en Galicia son as bateas flotantes (establecementos de cultivo vertical).

Por outra banda é destacable a evolución experimentada entre 2003 e 2007 polo número de instalacións de cultivo en gaiola. Así, mentres as flotantes incrementáronse en más dun 50% nese período, as 8 instalacións somerxidas que existían en 2003 xa non estaban operativas en 2007.

Táboa 40 Evolución do emprego masculino en Galicia segundo o tipo de establecemento acuícola, (2003-2007)

Tipo establecemento	2003			2007			Variación 2003-2007		
	Nº Horas	Nº Pessoas	Nº de UTA*	Nº Horas	Nº Pessoas	Nº de UTA*	Nº Horas	Nº Pessoas	Nº de UTA*
En terra firme	705.424	430	400	802.832	489	452	13,81%	13,72%	12,78%
De cultivo horizontal	1.201.667	1.144	682	1.571.367	3.278	884	30,77%	186,54%	29,59%
De cultivo vertical	4.512.199	10.044	2.563	3.929.317	10.365	2.212	-12,92%	3,20%	-13,70%
De cultivo en gaiolas	74.296	49	42	80.259	85	45	8,03%	73,47%	7,06%
Total	6.493.587	11.667	3.689	6.383.776	14.217	3.594	-1,69%	21,86%	-2,58%

* Unha UTA (Unidade de Traballo ao Ano) equivale ao traballo que realiza unha persoa a tempo completo ao longo dun ano

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de establecementos de acuicultura. Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

Polo que respecta ao volume de emprego masculino xerado polos establecementos acuícolas en Galicia, en termos xerais, máis de 14.000 homes tiñan un posto de traballo vinculado aos mesmos en 2007, dos cales a maior parte deles desenvólvense en instalacións de cultivo vertical (bateas), se ven en boa parte trátase de traballos a tempo parcial ou temporais en función da época do ano nas que a carga de traballo é más intensa. Por iso, agrupando en UTA's o emprego masculino xerado equivalería a case 3.600 empregos a tempo completo anual. En xeral todas as tipoloxías de establecementos amosan unha crecente tendencia no número de contratacións no período 2003-2007, sendo especialmente significativo o incremento nas instalacións de cultivo horizontal (parques de cultivo,...).

Táboa 41 Evolución do emprego feminino en Galicia segundo o tipo de establecemento acuícola, (2003-2007))

Tipo establecemento	2003			2007			Variación 2003-2007		
	Nº Horas	Nº Pessoas	Nº de UTA	Nº Horas	Nº Pessoas	Nº de UTA	Nº Horas	Nº Pessoas	Nº de UTA
En terra firme	203.142	130	115,42	350.689	235	197	72,63%	80,77%	71,08%
De cultivo horizontal	1.740.540	4.680	988,94	1.343.647	6.391	756	-22,80%	36,56%	-23,50%
De cultivo vertical	699.799	1.875	397,61	1.051.603	2.862	592	50,27%	52,64%	48,92%
De cultivo en gaiolas	578	1	0,33	3.655	7	2	532,35%	600,00%	524,24%
Total	2.644.059	6.686	1.502,31	2.749.594	9.495	1.548	3,99%	42,01%	3,05%

* Unha UTA (Unidade de Traballo ao Ano) equivale ao traballo que realiza unha persoa a tempo completo ao longo dun ano

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de establecementos de acuicultura. Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

En canto ao volume de emprego feminino xerado polos establecementos acuícolas en Galicia, case 9.500 mulleres tiñan un posto de traballo vinculado aos mesmos en 2007, dos cales a maior parte deles, ao contrario do que ocorría no caso dos homes, desenvólvense en instalacións de cultivo horizontal. A agrupación das persoas e horas traballadas polo persoal feminino en UTA's, a equivalencia sería de máis de 1.500 empregos anuais a tempo completo. A evolución no período 2003-2007

é positiva en todas as tipoloxías de establecementos, coa excepción dos propios centros de cultivo horizontal, que experimentaron unha lixeira contracción. Nese sentido, e tendo en conta a positiva evolución do emprego masculino neste tipo de instalacións, parece observarse unha tendencia a substituír emprego feminino por masculino nestes establecementos.

Táboa 42 Evolución do persoal empregado en establecementos acuícolas en Galicia segundo tipoloxía de emprego (2003-2007)

	Tipo de emprego	2003		2007		Variación 2003-2007	
		Nº Horas	Nº Pessoas	Nº Horas	Nº Pessoas	Nº Horas	Nº Pessoas
Homes	Non asalariados	5.018.880	7.030	4.212.935	8.393	-16,06%	19,39%
	Administrativos	11.605	7	23.805	31	105,13%	342,86%
	Técnicos superiores e medios	109.241	62	120.914	101	10,69%	62,90%
	Persoal operario especializado	222.147	130	551.174	1.797	148,11%	1282,31%
	Persoal operario non especializado	1.123.554	4.431	1.453.635	3.884	29,38%	-12,34%
	Outros	8.160	6	21.312	12	161,18%	100,00%
Mulleres	Non asalariados	2.308.443	5.805	1.950.500	7.438	-15,51%	28,13%
	Administrativos	27.792	17	41.574	64	49,59%	276,47%
	Técnicos superiores e medios	49.856	29	78.722	72	57,90%	148,28%
	Persoal operario especializado	48.594	33	110.473	198	127,34%	500,00%
	Persoal operario non especializado	208.414	800	566.548	1.722	171,84%	115,25%
	Outros	960	2	1.776,00	1	85,00%	-50,00%
Total		9.137.646	18.353	9.133.370,80	23.712	-0,05%	29,20%

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de establecementos de acuicultura. Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

A análise do tipo de emprego xerado polos establecementos acuícolas en Galicia reflicte o papel predominante do persoal non asalariado tanto masculino como feminino (autónomos e propietarios das instalacións), xa que supoñen as dúas terceiras partes do emprego total vinculado cos mesmos. Ademais, en xeral o emprego creado está orientado a persoal operario non especializado, tanto masculino como feminino, que conxuntamente supoñen case un 25% do total. O persoal operario especializado, administrativos e técnicos superiores e medios teñen unha escasa importancia relativa no conxunto do emprego vinculado con estas instalacións, se ben son os que amosan unha maior tendencia positiva no período 2003-2007, o que pode ser indicativo dun progresivo grado de profesionalización do emprego nestas actividades empresariais.

4.2 Industria transformadora de produtos derivados do mar

A industria conserveira galega estaba constituída en 2008 por 67 empresas que produciron case 300.000 toneladas cuxo valor superou ós 1.000 millóns de euros. Delas, case 114.000 toneladas destináronse aos mercados internacionais, comercializándose por máis de 400 millóns de euros. O tecido empresarial desta actividade de carácter estratégico en Galicia daba emprego nese ano a case 12.000 persoas.

Táboa 43 Principais indicadores do sector conserveiro en Galicia, 2008

VARIABLE	VALOR
Valor da producción (miles de €)	1.091.865
Nº de empresas conserveiras	67
Nivel de producción conservas	298.755 Tm
Emprego directo conservas	11.950 traballadores
Valor da exportación (miles de €)	403.930
Nivel de exportación conservas	113.853 Tm

Fonte: Elaboración propia a partir de datos de ANFACO

Pola súa banda, a industria de conxelados en Galicia estaba conformada en 2008 por 113 empresas con un valor de producción total superior aos 2.900 de euros e que daba emprego a uns 8.000 traballadores.

Táboa 44 Principais indicadores da industria de conxelados en Galicia, 2007

VARIABLE	VALOR
Nº de empresas	113
Valor da producción (millóns de €)	2.900
Emprego directo	8.000 traballadores

Fonte: Elaboración propia a partir de datos da Consellería de pesca e Asuntos Marítimos

A industria conserveira galega ten un peso maioritario no conxunto do estado, tal como se recolle na táboa comparativa. Se nos referimos á producción, o valor da mesma en Galicia representa o 84% do total da industria conserveira española, mentres que en termos de volume Galicia supón o 86% do total da producción española.

Táboa 45 Representatividade do sector conserveiro galego sobre o total nacional, 2008

PRODUCIÓN	GALICIA	ESPAÑA
Valor (miles €)	1.091.865	1.299.839
% Galicia s/España	84,00%	
Incremento s/2007	4,84%	3,60%
Volume (Tm)	298.755	347.390
% Galicia s/España	86,00%	
Variación s/2007	4,52%	3,30%
EXPORTACIÓN	GALICIA	ESPAÑA
Valor (miles €)	403.930	528.120
% Galicia s/España	76,48%	
Incremento s/2007	8,62%	6,97%
Volume (Tm)	113.853	137.401
% Galicia s/España	82,86%	
Variación s/2007	-0,18%	-2,45%

Fonte: Elaboración propia a partir de ANFACO

En relación coas exportacións, Galicia acapara case o 83% do volume de producción comercializado nos mercados internacionais polo conxunto da industria conserveira española, mentres que en termos de valor o peso de Galicia descende ata un 76,5%. Estes datos amosan a dificultade das empresas galegas respecto a outras empresas do resto do estado para vender en mercados exteriores a uns prezos máis elevados e ser capaces de trasladar ao cliente o valor engadido da súa oferta.

Táboa 46 Producción española de conservas de pescados e mariscos por especie (2007-2008)

	VOLUME (TM)			VALOR (Miles Euros)			PREZO MEDIO (€/kg.)		
	2.007	2.008	'08s/07	2.007	2.008	'08s/07	2.007	2.008	'08s/07
Sardiña/ Xoubiñas	28.341	27.973	-1,30%	88.063	90.969	3,30%	3,11	3,25	4,66%
Atún Branco	12.538	12.350	-1,50%	98.293	98.195	-0,10%	7,84	7,95	1,42%
Atún	203.258	213.421	5,00%	531.084	566.667	6,70%	2,61	2,66	1,62%
Atún con vexetais	3.590	3.626	1,00%	20.078	20.178	0,50%	5,59	5,57	-0,50%
Cabala	14.826	15.434	4,10%	58.528	62.859	7,40%	3,95	4,07	3,17%
Mexillóns	14.130	13.791	-2,40%	95.036	96.557	1,60%	6,73	7	4,10%
Polbo e chipiróns	2.466	2.294	-6,99%	17.640	15.329	-13,10%	7,15	6,68	-6,57%
Luras	5.332	6.143	15,20%	20.166	22.687	12,50%	3,78	3,69	-2,34%
Berberechos	5.382	5.388	0,10%	88.977	88.265	-0,80%	16,53	16,38	-0,90%
Ameixas	2.754	2.576	-6,50%	28.055	25.530	-9,00%	10,19	9,91	-2,68%
Navallas	1.259	1.217	-3,38%	20.033	18.791	-6,20%	15,91	15,45	-2,92%
Outros (zamburiñas, ovas, surimi, xurelo, bacallau, algas,...)	29.921	30.460	1,80%	100.169	101.571	1,40%	3,35	3,33	-0,39%
TOTAL	323.797	334.673	3,36%	1.166.122	1.207.598	3,56%	3,6	3,61	0,19%

Fonte: Elaboración propia a partir de ANFACO

O detalle da producción española da industria conserveira de pescados e mariscos por especies amosa a importancia do atún nestas actividades empresariais, xa que supuxo case o 64% da producción total en volume e o 47% en valor en 2008. Outras especies con unha presenza destacada na industria conserveira española son as sardiñas/xoubiñas e os mexillóns en canto a volume e valor económico. Por outra banda, as especies cun maior prezo medio no mercado en 2008 foron os berberechos e as navallas, percibíndose unha certa estabilidade de prezos respecto ao ano anterior en xeral, con oscilacións case sempre inferiores ao 5%, en sentido negativo ou positivo.

Táboa 47 Evolución do número de empresas de Galicia segundo actividades do CNAE 152 “Elaboración e conservación de pescados e prod. a base de pescado”, 2004-2007

	2004	2007	Variación 2004-2007
Pessoas físicas	9	7	-22,22%
Soc. anónimas	63	68	7,94%
Soc. de responsabilidade limitada	100	129	29,00%
Soc. cooperativas	1	0	-100,00%
Total	173	204	17,92%

Fonte: Fonte: Elaboración propia a partir do IGE

A forma xurídica máis utilizada polas empresas galegas da industria conserveira e de conxelados, agrupadas no epígrafe 152 do CNAE, é a de sociedades de responsabilidade limitada (62% do total), sendo ademais a opción que presenta unha maior variación no período 2004-2007, mentres que as sociedades anónimas representan unha terceira parte do tecido empresarial destas actividades.

Táboa 48 Evolución do número de asalariados de Galicia segundo actividades do CNAE 152 “Elaboración e conservación de pescados e prod. a base de pescado”, 2004-2007

	2004	2007	Variación 2004-2007
De 1 a 2 asalariados	53	76	43,40%
De 3 a 5 asalariados	15	5	-66,67%
De 6 a 9 asalariados	21	20	-4,76%
De 10 a 19 asalariados	24	20	-16,67%
De 20 a 49 asalariados	24	38	58,33%
De 50 a 99 asalariados	16	22	37,50%
De 100 a 249 asalariados	17	18	5,88%
De 250 ou más asalariados	3	5	66,67%
Total	173	204	17,92%

Fonte: Fonte: Elaboración propia a partir do IGE

Atendendo á dimensión das empresas desta industria polo número de empregos xerados, apreciase que en xeral, se trata de empresas de pequena dimensión. Así, apenas un 11% das empresas ten máis de 100 empregados asalariados, mentres que case a metade delas dispoñen dun plantel inferior ás 10 persoas asalariadas. Da evolución no período 2004-2007 pódese deducir unha tendencia crecente a aumentar o tamaño medio das empresas, xa que os variacións positivas más importantes prodúcense nos tramos de maior número de asalariados, mentres que as taxas decrecentes danse nos tramos de menor dimensión. A excepción a esta tendencia é o tramo de empresas con 1 ou 2 empregados, que na súa maioría se debe á constitución de novas empresas que comezan a súa actividade cunha dimensión reducida.

Táboa 49 Cifras dos principais indicadores da industria de transformación de pescado de Galicia, 2007

SUBSECTOR	Pessoas Ocupadas		Vendas Produto		Consumo Materias Primas		Investimentos Activos Materiais	
	Num.	Total s/ I. Alimen.	Num.	Total s/ I. Alimen.	Num.	Total s/ I. Alimen.	Num.	Total s/ I. Alimen.
Transformación de Pescado	10.983	38,3	2.064.608	32	1.307.512	33,6	26.046	22,6
Total Ind. Alimentaria de Galicia (agricultura, gandeiría e transformados, pesca e transformados..)	28.712	100	6.451.706	100	3.889.893	100	115.501	100
Total Industria de Galicia (conxunto de actividades industriais)(1)	173.548		36.127.536		21.072.926		1.620.284	

Nota: ver detalle de actividades industriais contempladas na Figura 1 da páx. 8)

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa industrial anual de empresas 2007. Ministerio De Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

A industria conserveira e de conxelados en Galicia ten un peso significativo no conxunto da industria alimentaria galega, como se reflicte nos datos relativos ao ano 2007. Así, estas actividades empregan ao 38% do total das persoas cun posto de traballo na industria alimentaria e supoñen o 32% das vendas totais de dita industria. Ademais, representan case o 23% das investimentos realizadas por empresas da industria alimentaria galega.

Táboa 50 Ratios más significativos da industria de transformación de pescado de Galicia, 2007

SUBSECTOR	Venda Neta Produto / Persoa Ocupada (miles €)	Gastos Personal /Venda Neta Produto (%)	Consumo Mat. Primas /Venda Neta Produto (%)	Valor Engadido / Persoa Ocupada (miles €)	Excedente Explotación (miles €)	Marxe Bruto (%)
Transformación de Pescado	188	10,6	63,3	34,6	160,6	7,8
Total Ind. Alimentaria de Galicia (agricultura, gandeiría e transformados, pesca e transformados..)	224,7	9,8	60,3	37,5	441,6	6,8
Total Industria de Galicia (conxunto de actividades industriais)(1)	208,2	12,7	58,3	51,3	4.301,00	11,9

Nota: ver detalle de actividades industriais contempladas na Figura 1 da páx. 8)

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa industrial anual de empresas 2007. Ministerio De Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

Os principais ratios da industria de transformación de pescado (conserveira e de conxelados) en Galicia no ano 2007 amosan unha posición en xeral menos favorable que para o conxunto da industria alimentaria galega. Así, tanto as vendas netas por persoa empregada como o valor engadido por persoa son inferiores aos valores acadados polo conxunto da industria alimentaria, mentres que os gastos en persoal e en materias primas por vendas netas son superiores á media da industria alimentaria. Todo elo, fai que o excedente bruto de explotación medio das actividades de transformación de pescado sexa moi inferior á media obtida polo conxunto da industria alimentaria en Galicia.

Táboa 51 Principais variables económico- financeiras das actividades empresariais de pesca e transformados do mar en Galicia (2007)

VARIABLES	Pesca e marisqueo	Acuicultura	Industria conserveira*	TOTAL CADEA PESCA E TRANSFORMADOS
Mediana ingresos explotación (mil eur)	909,44	302,46	4.039,84	1.002,86
Mediana total activo (mil eur)	1.231,98	773,75	3.547,40	1.370,34
Mediana fondos propios (mil eur)	146,77	363,69	922,96	231,69
Mediana número empregados	12,00	5,00	35,00	12,00
Mediana valor engadido (mil eur)	388,34	136,99	853,66	413,75
Mediana resultados do ejercicio (mil eur)	1,26	4,85	69,00	4,02
Mediana resultado explotación (mil eur)	-19,30	-1,59	90,92	-4,91
Mediana marxe de explotación	-3,3%	-0,4%	2,2%	-0,9%
Mediana rotación activos	0,69	0,38	1,17	0,72
Mediana rendibilidade económica	-1,8%	-0,2%	3,0%	-0,4%
Mediana rendibilidade financeira	7,0%	4,3%	6,8%	6,4%
Número de empresas analizadas	419	64	113	596

* Industria conserveira inclúe: cocedoiros, industria frigorífica e outras industrias derivadas de produtos do mar, que non foi posible segregar a nivel de CNAE

Fonte: elaboración propia a partir de datos de SABI

En canto á análise dos valores das principais variables económico-financeiras, en comparación coas actividades de pesca e marisqueo e de acuicultura, a industria transformadora é a que amosa unha maior fortaleza en xeral, con maiores volumes de ingresos, activos, fondos propios, número de empregados, valor engadido e resultados.

5 Principais datos de comercio exterior das actividades agroalimentarias de Galicia

Na táboa incluída a continuación recóllese os códigos da clasificación TARIC utilizados para facer o análise dende a perspectiva do comercio exterior das actividades de agroalimentarias.

CÓDIGOS TARIC
CADEA AGRICULTURA, GANDERÍA E TRANSFORMADOS
01 Animais vivos
02 Carnes e despoxos comestibles
04 Leite e produtos lácteos; ovos de ave; mel natural; produtos comestibles de orixe animal non comprendidos en outras partidas
05 Outros produtos de orixe animal non comprendidos en outras partidas
06 Plantas vivas e produtos de floricultura
07 Legumes e hortalizas, plantas, raíces e tubérculos alimenticios
08 Froitos comestibles; casca de cítricos ou de melón
09 Café, té, herba mate e especias
10 Cereais
11 Produtos da molinería; malte; amidón e fécula; inulina; glute de trigo
12 Sementes e froitos oleaxinosos; sementes e froitos diversos; plantas industriais e medicinais; palla e forraxes
13 Gomas, resinas e demais zumes e extractos vexetais
14 Materias trenzables e demais produtos de orixe vexetal, no comprendidos noutras partidas
15 Graxas e aceites animais ou vexetais; produtos do seu desdobramento; graxas alimenticias elaboradas; ceras de orixe animal ou vexetal
16 Preparación de carne, de peixe ou de crustáceos, moluscos o de outros invertebrados acuáticos (só partidas 1601 e 1602)
17 Azucres e artigos de confeitaría
18 Cacao e as súas preparacións
19 Preparacións con cereais, fariña, amidón, fécula ou leite; produtos de pastelaría
20 Preparacións de legumes ou hortalizas, de froitos ou de outras partes de plantas
21 Preparacións alimenticias diversas
22 Bebidas, líquidos alcohólicos e vinagre
23 Residuos e desperdicios das industrias alimentarias; alimentos preparados para animais
24 Tabaco e sucedáneos do tabaco, elaborados
CADEA PESCA E TRANSFORMADOS
03 Peixes e crustáceos, moluscos e outros invertebrados acuáticos
16 Preparación de carne, de peixe ou de crustáceos, moluscos o de outros invertebrados acuáticos (excepto partidas 1601 E 1602)

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX

Táboa 52 Exportacións e importacións galegas da Cadea de Agroalimentación (en miles de euros, anos 2008 e 2006)

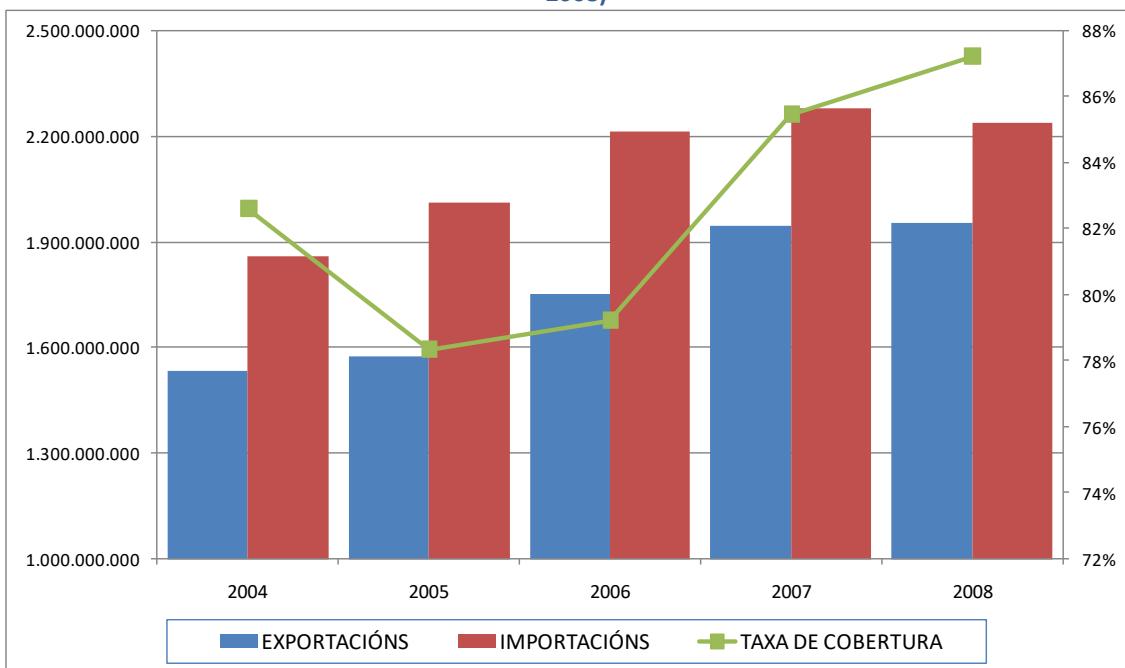
EXPORTACIÓN E IMPORTACIÓN GALEGAS DA CADEA DE AGROALIMENTACIÓN (EN MILES DE EUROS)	EXPORTACIÓN			IMPORTACIÓN			SALDO		% var. 08-06
	2006	2008	% var. 08-06	2006	2008	% var. 08-06	2006	2008	
01 Animais vivos	52.158,51	64.977,64	24,58%	12.117,35	14.133,67	16,64%	40.041,16	50.843,97	26,98%
ANIMAIS VIVOS E OS SEUS PRODUTOS	52.158,51	64.977,64	24,58%	12.117,35	14.133,67	16,64%	40.041,16	50.843,97	26,98%
02 Carnes e despoxos comestibles	161.008,44	179.783,36	11,66%	11.530,91	15.725,45	36,38%	149.477,54	164.057,91	9,75%
05 Outros produtos de orixe animal non comprendidos en outras partidas	3.621,62	3.738,80	3,24%	1.150,36	2.348,56	104,16%	2.471,26	1.390,24	-43,74%
23 Residuos e desperdicios das industrias alimentarias; alimentos preparados para animais	26.250,56	36.652,19	39,62%	76.134,86	146.836,17	92,86%	-49.884,30	-110.183,98	-120,88%
16 Preparación de carne, de peixe ou de crustáceos, moluscos o de outros invertebrados acuáticos (SÓ PARTIDAS 1601 E 1602)	7.220,61	9.095,23	25,96%	1.037,86	971,15	-6,43%	6.182,75	8.124,09	31,40%
PRODUTOS CÁRNICOS	198.101,22	229.269,58	15,73%	89.853,99	165.881,33	84,61%	108.247,24	63.388,25	-41,44%
04 Leite e produtos lácteos; ovos de ave; mel natural; produtos comestibles de orixe animal non comprendidos en outras partidas	65.042,47	93.786,43	44,19%	40.143,40	72.493,76	80,59%	24.899,07	21.292,66	-14,48%
LÁCTEOS	65.042,47	93.786,43	44,19%	40.143,40	72.493,76	80,59%	24.899,07	21.292,66	-14,48%
2204 vino de uvas frescas, incluso encabezado; mosto de uva (excepto el de la partida 2009)	27.275,92	21.223,91	-22,19%	2.770,01	308,43	-88,87%	24.505,90	20.915,48	-14,65%
VIÑOS	27.275,92	21.223,91	-22,19%	2.770,01	308,43	-88,87%	24.505,90	20.915,48	-14,65%
22 Bebidas, líquidos alcohólicos e vinagre (excepto partida 2204)	57.488,15	78.379,32	36,34%	18.308,47	34.394,24	87,86%	39.179,68	43.985,08	12,27%
OUTRAS BEBIDAS	57.488,15	78.379,32	36,34%	18.308,47	34.394,24	87,86%	39.179,68	43.985,08	12,27%
15 Graxas e aceites animais ou vexetais; produtos do seu desdobramento; graxas alimenticias elaboradas; ceras de orixe animal ou vexetal	22.178,16	37.354,92	68,43%	20.301,12	44.401,08	118,71%	1.877,04	-7.046,16	-475,39%
GRAXAS E ACEITES	22.178,16	37.354,92	68,43%	20.301,12	44.401,08	118,71%	1.877,04	-7.046,16	-475,39%
06 Plantas vivas e produtos de floricultura	4.640,59	8.604,49	85,42%	18.364,36	17.026,23	-7,29%	-13.723,77	-8.421,74	38,63%
07 Legumes e hortalizas, plantas, raíces e tubérculos alimenticios	6.856,51	7.985,31	16,46%	10.478,41	10.828,92	3,35%	-3.621,90	-2.843,61	21,49%
08 Froitos comestibles; casca de cítricos ou de melón	20.865,43	14.943,21	-28,38%	34.551,96	34.360,37	-0,55%	-13.686,52	-19.417,15	-41,87%
09 Café, té, herba mate e especias	1.530,53	1.535,42	0,32%	902,63	2.035,46	125,50%	627,90	-500,04	-179,64%
10 Cereais	3.428,28	33.935,44	889,87%	141.526,62	219.902,31	55,38%	-138.098,34	-185.966,87	-34,66%

EXPORTACIÓNS E IMPORTACIÓNS GALEGAS DA CADEA DE AGROALIMENTACIÓN (EN MILES DE EUROS)	EXPORTACIÓNS			IMPORTACIÓNS			SALDO		% var. 08-06
	2006	2008	% var. 08-06	2006	2008	% var. 08-06	2006	2008	
11 Produtos da molinería; malte; amidón e fécula; inulina; glute de trigo	1.338,08	5.138,66	284,03%	2.367,09	3.794,84	60,32%	-1.029,00	1.343,82	230,59%
12 Sementes e froitos oleaxinosos; sementes e froitos diversos; plantas industriais e medicinais; palla e forraxes	1.054,99	784,15	-25,67%	7.946,30	4.705,13	-40,79%	-6.891,31	-3.920,98	43,10%
14 Materias trenzables e demais produtos de orixe vexetal, no comprendidos noutras partidas	15,14	8,34	-44,91%	111,05	120,43	8,44%	-95,91	-112,09	-16,87%
13 Gomas, resinas e demais zumes e extractos vexetais	18.843,66	31.995,68	69,80%	3.526,29	11.796,75	234,54%	15.317,37	20.198,93	31,87%
17 Azucres e artigos de confeitaría	2.989,05	2.287,44	-23,47%	4.970,12	16.525,68	232,50%	-1.981,07	-14.238,24	-618,71%
18 Cacao e as súas preparacións	1.628,16	2.444,44	50,13%	1.231,94	2.246,10	82,32%	396,22	198,34	-49,94%
19 Preparacións con cereais, fariña, amidón, fécula ou leite; produtos de pastelaría	19.504,88	29.540,53	51,45%	14.873,64	16.597,33	11,59%	4.631,24	12.943,20	179,48%
20 Preparacións de legumes ou hortalizas, de froitos ou de outras partes de plantas	5.960,10	6.832,82	14,64%	3.148,34	4.934,80	56,74%	2.811,76	1.898,02	-32,50%
21 Preparacións alimenticias diversas	2.065,53	2.054,63	-0,53%	1.716,57	1.418,48	-17,37%	348,96	636,15	82,30%
24 Tabaco e sucedáneos do tabaco, elaborados	53,01	303,67	472,90%	0,03	0,00	-100,00%	52,97	303,67	473,26%
PRODUTOS HORTOFRUTÍCOLAS	90.773,95	148.394,24	63,48%	245.715,34	346.292,83	40,93%	-154.941,39	-197.898,60	-27,72%
TOTAL CADEA AGRIC., GAND. E TRANSF.	513.018,37	673.386,04	31,26%	429.209,68	677.905,35	57,94%	83.808,69	-4.519,31	-105,39%
03 Peixes e crustáceos, moluscos e outros invertebrados acuáticos	904.277,70	877.525,25	-2,96%	1.558.918,31	1.302.955,47	-16,42%	-654.640,61	-425.430,22	35,01%
16 Preparación de carne, de peixe ou de crustáceos, de moluscos o de outros invertebrados acuáticos (excepto partidas 1601 e 1602)	337.604,82	403.937,72	19,65%	227.063,73	260.089,92	14,54%	110.541,10	143.847,81	30,13%
TOTAL CADEA PESCA E TRANSF.	1.241.882,53	1.281.462,98	3,19%	1.785.982,04	1.563.045,38	-12,5%	-544.099,51	-281.582,41	48,2%
TOTAL AGROALIMENTACIÓN DE GALICIA	1.754.900,90	1.954.849,01	11,39%	2.215.191,72	2.240.950,73	1,2%	-460.290,82	-286.101,72	37,8%

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

Na Táboa 52 recóllese as exportacións e importacións galegas da cadea de agroalimentación para os anos 2006 e 2008. O valor conxunto de todas as exportacións realizadas en Galicia relativas a cadea de agroalimentación alcanzou os 1.954 millóns de euros no ano 2008, e as importacións supuxeron un total de 2.240 millóns de euros no mesmo ano. Así, o saldo comercial arroxa un valor negativo de 286 millóns de euros. Nas táboas incluídas a continuación recóllese graficamente as balanzas comerciais para o conxunto da cadea de agroalimentación galega, así como o detalle para a cadea de agricultura, gandería e transformados e a cadea de pesca e transformados de Galicia, e procederase a comentar con máis detalle os valores alcanzados.

Figura 2 Exportacións, importacións e taxa de cobertura do total de agroalimentación de Galicia (2004-2008)

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

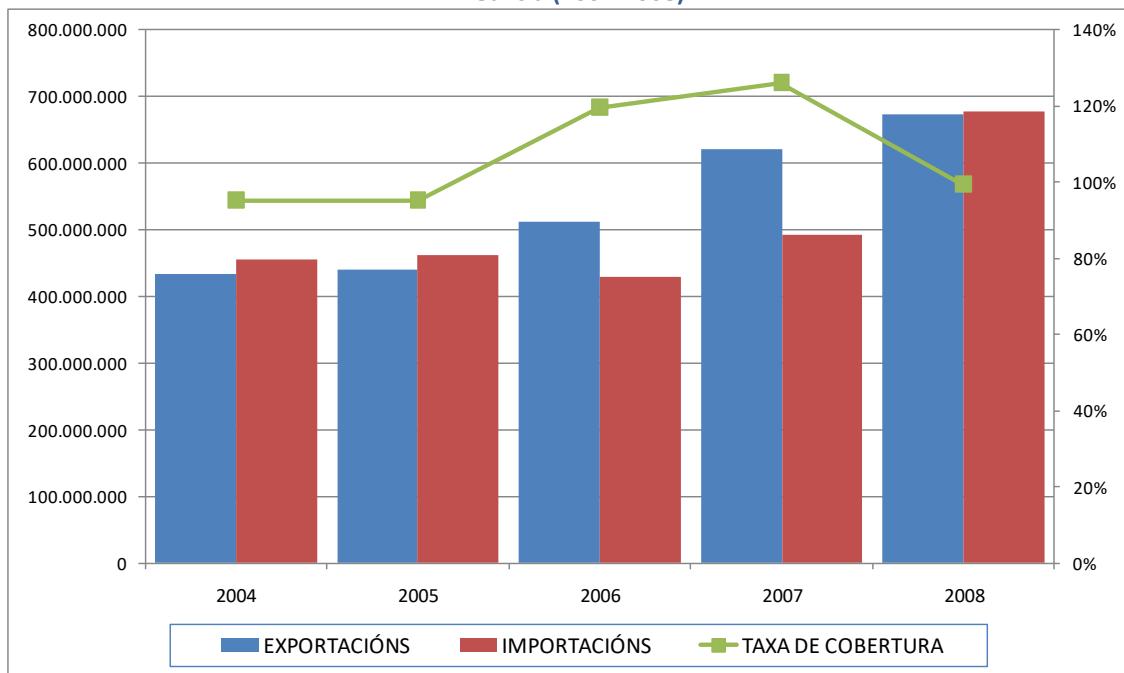
Na Figura 2 recóllese as exportacións, importacións e taxa de cobertura do total de agroalimentación de Galicia para o período 2004-2008. Pódese observar como a taxa de cobertura no período, despois de alcanzar o seu mínimo no ano 2005 (78%), sitúase no 87% no ano 2008. Isto débese a que o ritmo medio de crecemento das exportacións no período 2004-2008 (6,3%) foi maior ca das importacións (4,8%). No ano 2008 produciuse un estancamiento tanto nas exportacións como nas importacións, fundamentalmente debido ao estado adverso da conjuntura económica mundial. Se

ben no período 2004-2008 as exportacións galegas da cadea de agroalimentación incrementáronse nun 27,1% e as importacións nun 20,4%.

En canto á cadea de agricultura, gandería e transformados na Figura 3 recóllese os seus principais valores. As exportacións da cadea de agricultura, gandería e transformados alcanzaron o valor conxunto de 673,3 millóns de euros e as importacións 677,9 millóns de euros. O incremento en relación ao ano 2004 alcanza o 55,4% no caso das exportacións e un 48,9% no caso das importacións. A evolución da taxa de cobertura atópase nos anos 2004 e 2005 preto do 100% para nos dous anos seguintes alcanzar cotas superiores ou próximas ao 120%, e no ano 2008 volver aos valores iniciais dos anos 2004-05.

Por outra banda, obsérvanse dous claros períodos diferenciados na situación da balanza comercial, ata o ano 2006 e os anos posteriores. Ata o ano 2006 o crecemento das exportacións era axustado, e as importacións crecían moi pouco ou incluso decrecían. Pero nos anos 2007 e 2008 as exportacións e importacións sufrieron uns incrementos moi altos, incrementándose por exemplo as exportacións entre os anos 2006 e 2008 un 31,3% e as importacións un 57,9%.

Figura 3 Exportacións, importacións e taxa de cobertura da cadea agricultura, gandería e transformados de Galicia (2004-2008)

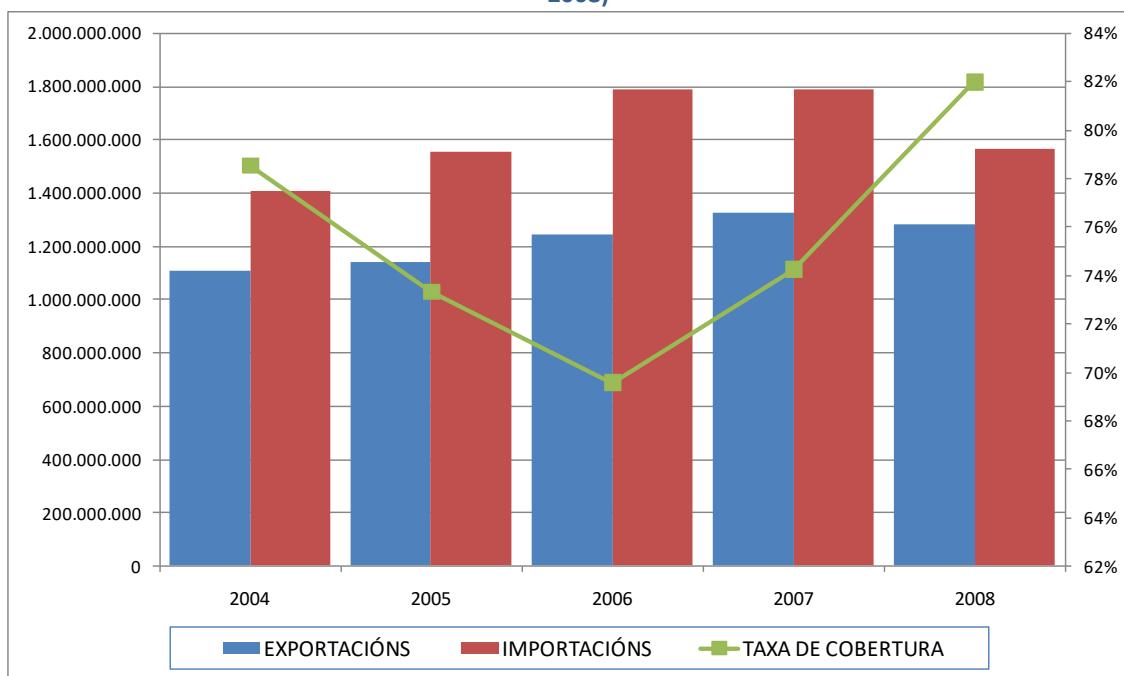
Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

En canto á cadea de pesca e transformados de Galicia na Figura 4 recóllese graficamente os valores das importacións, as exportacións e a taxa de cobertura das mesmas.

As exportacións alcanzaron un valor de 1.281 millóns de euros no ano 2008 e as importacións 1.563 millóns de euros no mesmo ano, incrementándose con respecto ao ano 2004 un 16,0% e un 11,1% respectivamente. Ata o ano 2006 o crecemento medio das importacións era moi superior ao crecemento das exportacións, reducíndose esa diferenza nos anos posteriores. No ano 2008 as exportacións e as importacións, en maior medida, sufriron un retroceso, como xa se explicou fundamentalmente debido as adversidades económicas sufridas nos mercados internacionais. A taxa de cobertura alcanzou o seu mínimo no ano 2006 (69,5%) para recuperarse ata alcanzar o 81,9% no ano 2008, pero sempre cun valor negativo.

Hai que destacar o peso que o capítulo “03 pescados, crustáceos, moluscos” ten sobre o total cadea de agroalimentación en Galicia, alcanzando preto do 45% do total do valor dos produtos exportados e o 58% do valor das importacións, alcanzando a cuarta posición no ranking dos principais capítulos do conxunto de exportacións, e o terceiro lugar no lugar no caso das importacións, de Galicia no ano 2008.

Figura 4 Exportacións, importacións e taxa de cobertura da cadea pesca e transformados de Galicia (2004-2008)

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

A continuación, farase un análisis xeográfica das importacións e exportacións da cadea agroalimentaria galega, analizando os principais países aos que Galicia exporta e importa produtos agroalimentarios.

Na Táboa 53 recóllese o detalle da distribución por principais países das exportacións e importacións da cadea agroalimentaria de Galicia. No caso das exportacións o país que recibe máis exportacións galegas é Portugal, que supón o 38,86% do volume das exportacións galegas, seguido de Italia (21,6%) e Francia (10,8%). Entre os tres países comentados alcanzan o 71% das exportacións galegas. En canto as importacións galegas da cadea agroalimentaria son, por orde de importancia, Arxentina (15,1%), Portugal (11,7%) e Francia (7,0%). No caso das importacións non se observa unha concentración xeográfica tan alta como no caso das exportacións. Destacar, así mesmo, o caso dos Países Baixos e Rusia no caso das exportacións con incrementos superiores ao 150%, e Portugal (40,5%), Estados Unidos (64,2%) e Tailandia (178,3%) no caso das importacións.

Táboa 53 Distribución por principais países das exportacións e importacións da industria agroalimentaria de Galicia (2006-2008)

RANKING DE PAÍSES - TOTAL DE AGROALIMENTACIÓN DE GALICIA				IMPORTACIÓNES			
PAÍSES	ANO 2008	ANO 2006	% var. 08-06	PAÍSES	ANO 2008	ANO 2006	% var. 08-06
PT -- PORTUGAL	759.634.372,23	665.324.844,01	14,17%	AR -- ARGENTINA	338.253.213,54	309.147.948,25	9,41%
IT -- ITALIA	422.825.101,95	418.215.104,53	1,10%	PT -- PORTUGAL	262.441.523,82	186.739.091,55	40,54%
FR -- FRANCIA	212.468.107,56	216.899.607,71	-2,04%	FR -- FRANCIA	157.870.287,95	156.671.346,71	0,77%
NL -- PAISES BAJOS	87.331.690,77	32.850.173,96	165,85%	NA -- NAMIBIA	128.969.720,34	142.391.495,74	-9,43%
DE -- ALEMANIA	48.162.949,55	46.520.997,50	3,53%	GB -- REINO UNIDO	126.533.551,21	138.943.472,10	-8,93%
GB -- REINO UNIDO	40.140.218,49	39.328.425,07	2,06%	MA -- MARRUECOS	101.781.193,62	91.413.935,74	11,34%
HK -- CHINA-HONG KONG	34.015.092,30	33.757.181,51	0,76%	EC -- ECUADOR	101.167.512,30	89.746.126,87	12,73%
RU -- RUSIA	28.452.326,93	10.846.974,36	162,31%	FK -- MALVINAS	86.030.365,90	79.166.866,52	8,67%
GR -- GRECIA	26.269.741,99	21.693.234,47	21,10%	US -- ESTADOS UNIDOS	81.492.025,12	49.627.019,11	64,21%
CN -- CHINA	25.085.773,62	21.133.290,56	18,70%	CL -- CHILE	69.419.023,10	80.109.287,66	-13,34%
BE -- BELGICA	22.839.978,40	27.689.719,31	-17,51%	SV -- EL SALVADOR	59.723.001,74	38.287.821,96	55,98%
US -- ESTADOS UNIDOS	20.071.477,42	22.282.687,06	-9,92%	TH -- TAILANDIA	45.179.540,71	16.235.250,90	178,28%
JP -- JAPON	17.131.030,22	10.345.954,89	65,58%	PE -- PERU	39.953.315,59	31.889.908,21	25,29%
HR -- CROACIA	16.325.381,87	12.938.449,82	26,18%	CN -- CHINA	38.127.754,61	46.061.164,46	-17,22%
RO -- RUMANIA	14.126.541,71	6.050.330,81	133,48%	ZA -- SUDAFRICA	36.327.288,86	43.605.529,69	-16,69%
MA -- MARRUECOS	10.970.849,34	6.656.705,27	64,81%	NL -- PAISES BAJOS	35.244.523,18	41.196.728,57	-14,45%
UA -- UCRANIA	9.534.768,78	3.297.590,77	189,14%	GT -- GUATEMALA	31.777.911,02	40.625.941,05	-21,78%
PL -- POLONIA	8.984.407,07	8.284.782,56	8,44%	BR -- BRASIL	31.630.960,83	30.241.620,53	4,59%
CH -- SUIZA	8.334.824,24	6.534.584,98	27,55%	NZ -- NUEVA ZELANDA	29.023.097,74	36.609.201,10	-20,72%
SI -- ESLOVENIA	7.935.877,27	8.832.082,00	-10,15%	VN -- VIETNAM	25.892.841,77	24.491.623,85	5,72%
OUTROS PAÍSES	134.208.501,98	135.418.174,20	-0,89%	OUTROS PAÍSES	414.112.082,02	541.990.334,64	-23,59%
TOTAL	1.954.849.013,69	1.754.900.895,35	11,39%	TOTAL	2.240.950.734,97	2.215.191.715,21	1,16%

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

Na cadea empresarial de agricultura, gandería e transformados de Galicia os países que maior peso teñen nas exportacións galegas son Portugal (57,1%), Países Baixos (12,1%) e Francia (10,4%), alcanzando no seu conxunto o 79,6% do total do valor exportado. No caso das importacións os países con unha maior representatividade son Arxentina (25,9%), Portugal (19,9%) e Francia (12,1%), representando entre os tres países o 58% do valor das importacións galegas do ano 2008. Na cadea de agricultura, gandería e transformados de Galicia obsérvase unha alta concentración da súa balanza comercial, representando entre 4 países (Portugal, Arxentina, Francia e Países Baixos) máis do cincuenta por cento do seu negocio exterior, tanto exportacións como importacións.

Táboa 54 Distribución por principais países das exportacións e importacións da cadea de agricultura, gandería e transformados de Galicia (2006-2008)

PAÍSES	EXPORTACIÓN			IMPORTACIÓN			
	ANO 2008	ANO 2006	% var. 08-06	PAÍSES	ANO 2008	ANO 2006	% var. 08-06
PT -- PORTUGAL	385.142.085,20	281.646.023,36	36,75%	AR -- ARGENTINA	176.014.759,46	41.814.563,64	320,94%
NL -- PAISES BAJOS	81.173.309,42	24.951.959,44	225,32%	PT -- PORTUGAL	135.008.318,37	61.208.254,47	120,57%
FR -- FRANCIA	69.808.243,01	79.821.724,30	-12,54%	FR -- FRANCIA	82.458.012,68	80.956.058,70	1,86%
IT -- ITALIA	16.013.399,74	11.493.551,69	39,33%	US -- ESTADOS UNIDOS	58.037.721,57	25.864.547,71	124,39%
RU -- RUSIA	14.570.811,68	1.726.104,01	744,14%	GB -- REINO UNIDO	53.936.170,04	45.066.911,07	19,68%
GB -- REINO UNIDO	13.521.967,62	17.386.174,76	-22,23%	BR -- BRASIL	26.060.686,79	14.780.578,21	76,32%
DE -- ALEMANIA	13.401.397,25	6.150.896,24	117,88%	NL -- PAISES BAJOS	21.166.350,85	15.126.819,37	39,93%
BE -- BELGICA	13.338.651,54	19.145.289,49	-30,33%	DE -- ALEMANIA	15.623.318,63	20.536.499,74	-23,92%
US -- ESTADOS UNIDOS	10.706.655,25	7.897.373,16	35,57%	ID -- INDONESIA	10.056.625,67	5.576.785,20	80,33%
AT -- AUSTRIA	5.855.867,15	779.629,71	651,11%	NZ -- NUEVA ZELANDA	8.454.633,76	4.375.871,71	93,21%
CH -- SUIZA	3.510.319,61	2.723.990,60	28,87%	BE -- BELGICA	7.876.914,79	7.451.861,75	5,70%
HK -- CHINA-HONG KONG	3.340.126,54	540.915,03	517,50%	IT -- ITALIA	6.502.470,42	4.449.737,16	46,13%
PL -- POLONIA	3.248.195,02	2.823.828,20	15,03%	UA -- UCRANIA	6.237.000,00	1.921.116,83	224,65%
VE -- VENEZUELA	2.862.671,68	1.916.547,30	49,37%	SE -- SUECIA	5.235.200,28	4.091.139,22	27,96%
MX -- MEXICO	2.649.278,10	1.441.868,73	83,74%	PY -- PARAGUAY	4.978.997,26	-	-
BJ -- BENIN	2.589.040,80	798.549,57	224,22%	IN -- INDIA	4.805.927,74	26.624,98	17950,45%
DK -- DINAMARCA	2.575.240,83	1.003.138,49	156,72%	DK -- DINAMARCA	4.413.051,79	13.295.431,60	-66,81%
SA -- ARABIA SAUDITA	2.340.464,49	104.429,61	2141,19%	EC -- ECUADOR	4.345.100,59	6.550.828,05	-33,67%
HU -- HUNGRIA	1.654.401,10	1.499.737,26	10,31%	PA -- PANAMA	4.237.992,75	797.099,91	431,68%
LT -- LITUANIA	1.444.863,39	799.171,23	80,80%	CN -- CHINA	4.166.836,26	460.583,00	804,69%
OUTROS PAÍSES	23.639.047,60	48.367.467,13	-51,13%	OUTROS PAÍSES	38.289.261,03	74.858.367,76	-48,85%
TOTAL	673.386.037,02	513.018.369,31	31,26%	TOTAL	677.905.350,73	429.209.680,08	57,94%

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

Na cadea empresarial de pesca e transformados de Galicia para o ano 2008 (ver Táboa 55) os principais países aos que se exportan produtos son Italia (31,75%), Portugal (29,22%) e Francia (11,13%), representando entre os tres o 72% do valor das exportacións galegas desta cadea. En relación as importacións Arxentina (10,38%), Namibia (8,25%) e Portugal (8,15%) son os países más destacados, representando convuntamente preto do 27% das importacións galegas da cadea.

En relación a evolución por países das exportacións, destacar o incremento do peso de Xapón (83,69%), Romanía (214,43%), Marrocos (158,03%) e Ucraína (182,12%), e a diminución de Alemaña (-13,89%) e Estados Unidos (-34,90%). En canto as importacións, destacar a baixada importante sufrida por Arxentina (reducción do -39,31% das importacións entre os anos 2006 e 2008), e outros países como Reino Unido (-22,67%), China (-25,53%) ou Namibia (-9,37%).

Táboa 55 Distribución por principais países das exportacións e importacións da cadea de pesca e transformados de Galicia (2006-2008)

RANKING DE PAÍSES - CADEA DE PESCA E TRANSFORMADOS							
PAÍSES	ANO 2008	ANO 2006	% var. 08-06	PAÍSES	ANO 2008	ANO 2006	% var. 08-06
IT -- ITALIA	406.811.702,21	406.721.552,84	0,02%	AR -- ARGENTINA	162.238.454,08	267.333.384,61	-39,31%
PT -- PORTUGAL	374.492.287,03	383.678.820,65	-2,39%	NA -- NAMIBIA	128.969.720,34	142.300.084,57	-9,37%
FR -- FRANCIA	142.659.864,55	137.077.883,41	4,07%	PT -- PORTUGAL	127.433.205,45	125.530.837,08	1,52%
DE -- ALEMANIA	34.761.552,30	40.370.101,26	-13,89%	MA -- MARRUECOS	101.189.777,05	90.584.893,77	11,71%
HK -- CHINA-HONG KONG	30.674.965,76	33.216.266,48	-7,65%	EC -- ECUADOR	96.822.411,71	83.195.298,82	16,38%
GB -- REINO UNIDO	26.618.250,87	21.942.250,31	21,31%	FK -- MALVINAS	86.030.365,90	79.166.866,52	8,67%
GR -- GRECIA	24.871.451,87	20.602.969,56	20,72%	FR -- FRANCIA	75.412.275,27	75.715.288,01	-0,40%
CN -- CHINA	24.292.640,53	20.434.078,98	18,88%	GB -- REINO UNIDO	72.597.381,17	93.876.561,03	-22,67%
HR -- CROACIA	16.277.649,48	12.801.887,28	27,15%	CL -- CHILE	66.432.188,33	68.261.013,47	-2,68%
JP -- JAPON	15.742.628,50	8.570.100,52	83,69%	SV -- EL SALVADOR	59.723.001,74	38.287.821,96	55,98%
RU -- RUSIA	13.881.515,25	9.120.870,35	52,20%	TH -- TAILANDIA	44.589.992,43	15.430.526,52	188,97%
RO -- RUMANIA	13.102.702,62	4.167.122,41	214,43%	PE -- PERU	39.698.900,37	31.725.777,48	25,13%
MA -- MARRUECOS	10.842.101,56	4.201.899,20	158,03%	ZA -- SUDAFRICA	36.213.903,90	43.429.310,39	-16,61%
BE -- BELGICA	9.501.326,86	8.544.429,82	11,20%	CN -- CHINA	33.960.918,35	45.600.581,46	-25,53%
US -- ESTADOS UNIDOS	9.364.822,17	14.385.313,90	-34,90%	GT -- GUATEMALA	31.548.176,61	40.616.004,51	-22,33%
UA -- UCRANIA	9.080.746,56	3.218.763,48	182,12%	VN -- VIETNAM	25.744.301,02	24.437.167,88	5,35%
SI -- ESLOVENIA	7.934.291,94	8.832.082,00	-10,17%	US -- ESTADOS UNIDOS	23.454.303,55	23.762.471,40	-1,30%
SG -- SINGAPUR	6.888.032,40	8.897.682,40	-22,59%	NZ -- NUEVA ZELANDA	20.568.463,98	32.233.329,39	-36,19%
NL -- PAISES BAJOS	6.158.381,35	7.898.214,52	-22,03%	MU -- MAURICIO	19.560.344,50	33.667.366,65	-41,90%
PL -- POLONIA	5.736.212,05	5.460.954,36	5,04%	IN -- INDIA	19.143.769,59	4.832.779,54	296,12%
OUTROS PAÍSES	91.769.850,81	81.739.282,31	12,27%	OUTROS PAÍSES	291.713.528,90	425.994.670,07	-31,52%
TOTAL	1.281.462.976,67	1.241.882.526,04	3,19%	TOTAL	1.563.045.384,24	1.785.982.035,13	-12,48%

Fonte: elaboración propia a partir do ICEX. Base de datos ESTACOM

A continuación analizarase os investimentos galegos que se fan no exterior e as que se fan dende o exterior en Galicia, que teñen como orixe ou fin a cadea agroalimentaria.

En canto aos investimentos provenientes do exterior e que teñen como fin a cadea agroalimentaria galega (ver Táboa 56), tanto nas actividades de “agricultura, gandería e caza” como en “pesca e acuicultura” alcanzaron no período un montante total de preto de 17 millos de euros cada unha. Destacar o peso dos investimentos que teñen por destino as actividades de pesca e acuicultura no ano 2007.

Táboa 56 Investimento exterior en Galicia na industria agroalimentaria (2001-2008)

INVESTIMENTO ESTRANXEIRO EN GALICIA (en euros, 2001-2008)									
01 AGRICULTURA, GANDERÍA, CAZA									
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total período	
445.670	54.010	1.828.490	3.010	-	8.005.000	6.600.000	-	16.936.180	
05 PESCA E ACUICULTURA									
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total período	
2.694.870	403.100	-	639.500	602.550	750.000	11.473.440	421.400,00	16.984.860	
Datos de Investimento Estranxeiro en España "INVESTIMENTO BRUTO" de "OPERACIÓNES NON ETVE" en "Efectivo miles de euros" Sectores do Investimento = "01 AGRICULTURA, GANDERÍA, CAZA" e "05 PESCA Y ACUICULTURA" País Inmediato =Tódolos países País Ultimo = Tódolos países Período = 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 Comunidade Autónoma = GALICIA									

Fonte: elaboración propia a partir de datos de Datalnvex. Secretaría de Estado de Turismo y Comercio

O investimento galego no estranxeiro supón un montante total no período 2001-2008 de máis de 524 millóns de euros. Destaca sobre todo os investimentos en actividades de pesca e acuicultura (518 millóns de euros), nos que Galicia é unha potencia mundial.

Táboa 57 Investimento galego no exterior na industria agroalimentaria (2001-2008)

INVESTIMENTO GALEGA NO ESTRANXEIRO (en euros, 2001-2008)									
01 AGRICULTURA, GANDERÍA, CAZA									
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total período	
-	-	-	-	-	-	644.890	5.087.730	5.732.620	
05 PESCA E ACUICULTURA									
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total período	
81.523.800	16.341.290	15.610.960	30.804.480	71.838.530	119.527.370	129.987.130	53.049.550	518.683.110	
Datos de Investimento Española en el Exterior INVESTIMENTO BRUTO de "OPERACIÓNES NO ETVE" en "Efectivo miles de euros" Sectores do Investimento = "01 AGRICULTURA, GANDERÍA, CAZA" e "05 PESCA Y ACUICULTURA" País Inmediato=Todos los países Sector Orixe=Todos los sectores Período= 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 Comunidade Autónoma=GALICIA									

Fonte: elaboración propia a partir de datos de Datalnvex. Secretaría de Estado de Turismo y Comercio

Vendo o importante volume que representan os investimentos galegos no exterior nas actividades de Pesca e Acuicultura, na Táboa 58 incorpórase un detalle das mesmas por países. Destacan polo volume de investimento total no período 2001-2008, Namibia, El Salvador, Arxentina, Portugal e Dinamarca.

No caso da industria conserveira, estas empresas xa teñen fora de España a metade do emprego -uns 6.000 traballadores- que en Galicia. Latinoamérica -Ecuador, Chile, Brasil, Venezuela- e África acaparan a maior parte das novas plantas desta actividade.

**Táboa 58 Investimentos galegos no estranxeiro nas actividades de pesca e acuicultura por países de destino
(euros, 2001-2008)**

Elemento	Total período	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ARGENTINA	31.956.350	5.796.590	222.220	1.980.690	805.520	0	0	12.796.680	10.354.650
AUSTRALIA	2.303.060	0	0	0	0	2.303.060	0	0	0
BRASIL	2.611.660	0	0	0	0	0	32.490	2.579.170	0
CHILE	115.728.410	39.792.270	6.499.370	130	360.470	696.160	29.280.010	39.100.000	0
COSTA RICA	5.000	0	0	0	0	0	5.000	0	0
DINAMARCA	21.272.520	0	22.520	0	0	0	21.250.000	0	0
EL SALVADOR	33.613.070	33.613.070	0	0	0	0	0	0	0
EE.UU	7.985.780	0	0	0	0	0	0	7.985.780	0
FRANCIA	15.002.600	0	0	3.900.000	0	11.102.600	0	0	0
GUATEMALA	7.096.780	0	0	0	0	0	0	0	7.096.780
HONDURAS	5.237.190	0	0	0	0	0	237.190	0	5.000.000
ISLAS MALVINAS (FALKLANDS)	9.789.200	0	1.734.210	1.668.950	1.803.970	0	4.582.070	0	0
ITALIA	1.436.400	0	0	0	0	0	1.436.400	0	0
JAPON	362.460	0	0	0	0	0	0	362.460	0
MEXICO	1.224.970	0	0	0	0	0	0	3.340	1.221.630
MOZAMBIQUE	9.859.200	405.180	0	0	0	0	0	9.454.020	0
NAMIBIA	204.221.670	0	40	6.005.260	20.428.500	57.736.710	54.007.710	47.553.690	18.489.760
NICARAGUA	5.173.500	0	0	0	0	0	5.173.500	0	0
NORUEGA	9.505.670	0	4.792.000	2.046.830	2.666.840	0	0	0	0
OMAN	1.081.820	0	1.081.820	0	0	0	0	0	0
PAISES BAJOS	1.983.480	0	1.983.480	0	0	0	0	0	0
PANAMA	31.330	0	0	8.340	0	0	22.990	0	0
PERU	2.233.660	0	0	0	0	0	10	846.920	1.386.730
PORTUGAL	22.800.000	0	0	0	4.100.000	0	0	9.200.000	9.500.000
REPÚBLICA DE CABO VERDE	22.220	0	0	0	22.220	0	0	0	0
SAN PEDRO Y MIQUELON	720.550	0	0	0	615.480	0	0	105.070	0
SENEGAL	2.000.750	0	750	0	0	0	2.000.000	0	0
SEYCHELLES Y DEPENDENCIAS	22.500	16.860	4.880	760	0	0	0	0	0
URUGUAY	3.400.910	1.899.430	0	0	1.480	0	1.500.000	0	0
VENEZUELA	400	400	0	0	0	0	0	0	0

Fonte: elaboración propia a partir de datos de DataInvex. Secretaría de Estado de Turismo y Comercio

Dos datos anteriores despréndese que o capital galego inviste no estranxeiro moito máis do que recibe Galicia de empresas doutros países. Esta situación reflicte as dificultades que presenta a captación de capitais e investimentos estranxeiros para estas actividades empresariais, e certa tendencia aos investimentos en países de orixe dos principais caladoiros para o desenvolvemento de estratexias que permitan o aseguramento das subministracións básicas.

6 Principais aspectos xerais das actividades empresariais agroalimentarias

A información recollida neste epígrafe está referida por termo xeral a España e, na medida en que se dispón de información detallada por comunidades autónomas, aportase de forma comparativa o dato para Galicia/España.

Debe mencionarse como salvedade que no ano 2006 entrou en vigor a nova Enquisa de Orzamentos Familiares (EOF) que substitúe á Enquisa Continua de Orzamentos Familiares (ECOF). A nova EOF incorpora melloras metodolóxicas que non permiten, en determinadas ocasións, facer unha comparativa exacta entre datos anteriores e posteriores ó 2005. Aínda así, incorpóranse os datos co obxecto de ter unha información de partida para a comparativa.

Táboa 59 Evolución dos fogares, persoas e tamaño medio do fogar segundo composición e tipoloxía de fogar. España, 2005-2007

COMPOSICIÓN DO FOGAR	FOGARES 2005		FOGARES 2007		Variación 2005-2007	PERSOAS		Variación 2005-2007
	Nº	%	Nº	%		2005	2007	
Fogares con 1 membro	2.107.366	14,18%	2.857.737	17,55%	35,61%	2.107.366	2.857.737	35,61%
Fogares con 2 membros	4.178.678	28,11%	4.666.801	28,67%	11,68%	8.357.356	9.333.602	11,68%
Fogares con 3 membros	3.532.071	23,76%	4.249.126	26,10%	20,30%	10.596.214	12.747.379	20,30%
Fogares con 4 membros	3.689.628	24,82%	3.325.275	20,42%	-9,88%	14.758.513	13.301.101	-9,88%
Fogares con 5 membros	1.004.698	6,76%	863.717	5,31%	-14,03%	5.023.491	4.318.586	-14,03%
Fogares con 6 o máis membros	353.265	2,38%	317.781	1,95%	-10,04%	2.263.724	2.071.657	-8,48%
TOTAL	14.865.707	100%	16.280.438	100%	9,52%	43.106.664	44.630.063	3,53%
TIPO DE FOGAR	FOGARES 2005		FOGARES 2007		Variación 2005-2007	PERSOAS		Variación 2005-2007
	Nº	%	Nº	%		2005	2007	
Persoa soa con menos de 65 anos	905.642	6,09%	1.437.159	8,83%	58,69%	905.642	1.437.159	58,69%
Persoa soa de 65 o máis anos	1.201.723	8,08%	1.420.578	8,73%	18,21%	1.201.723	1.420.578	18,21%
Parella sen fillos	3.151.116	21,20%	3.506.534	21,54%	11,28%	6.302.233	7.013.069	11,28%
Parella con 1 fillo	2.876.612	19,35%	3.424.477	21,03%	19,05%	8.629.836	10.273.431	19,05%
Parella con 2 fillos	3.270.086	22,00%	2.840.502	17,45%	-13,14%	13.080.345	11.362.009	-13,14%
Parella con 3 ou máis fillos	811.097	5,46%	601.179	3,69%	-25,88%	4.233.047	3.151.428	-25,55%
Un adulto con fillos	1.052.480	7,08%	1.284.740	7,89%	22,07%	2.615.486	3.106.702	18,78%
Outro tipo de fogar	1.596.950	10,74%	1.765.268	10,84%	10,54%	6.138.350	6.865.688	11,85%
TOTAL	14.865.707	100%	16.280.438	100%	9,52%	43.106.664	44.630.063	3,53%

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de orzamentos familiares. INE

Máis do 50% dos fogares españoles están compostos por dous e tres membros, observándose unha evolución positiva no período 2005-2007 e sendo aínda más

relevante o incremento dos fogares compostos por un so membro. Apréciase tamén un importante incremento do número de persoas nos fogares de un e tres membros, seguido dos de dous.

En canto a tipoloxía de fogar español, obsérvase a relevancia dos fogares formados por parellas sen fillos e parellas cun fillo, seguidos moi de cerca por os fogares de parellas con dous fillos, supoñendo máis do 60% do total. Destaca o importante aumento dos fogares formados por persoas soas con menos de 65 anos no período 2005-2007 e o relevante descenso de parellas con tres ou más fillos.

Táboa 60 Evolución dos fogares, persoas e tamaño medio do fogar segundo CC.AA., 2005-2007

	FOGARES 2005		FOGARES 2007		Variación 2005- 2007	PERSOAS		Variación 2005- 2007	Tamaño medio do fogar	
	Nº	%	Nº	%		2005	2007		2005	2007
Ceuta y Melilla	36.896	0,25%	42.735	0,26%	15,83%	136.665	138.646	1,45%	3,7	3,24
Murcia	434.755	2,92%	472.417	2,90%	8,66%	1.312.274	1.386.558	5,66%	3,02	2,94
Andalucía	2.454.930	16,51%	2.728.776	16,76%	11,15%	7.696.738	7.954.223	3,35%	3,14	2,91
Canarias	633.025	4,26%	703.132	4,32%	11,07%	1.922.483	2.012.061	4,66%	3,04	2,86
Castilla - La Mancha	646.262	4,35%	682.921	4,19%	5,67%	1.860.753	1.939.587	4,24%	2,88	2,84
Galicia	891.535	6,00%	964.400	5,92%	8,17%	2.700.227	2.714.298	0,52%	3,03	2,81
Extremadura	368.373	2,48%	381.973	2,35%	3,69%	1.062.683	1.069.185	0,61%	2,88	2,8
Madrid	1.970.772	13,26%	2.187.321	13,44%	10,99%	5.832.253	6.088.287	4,39%	2,96	2,78
Cantabria	180.484	1,21%	203.307	1,25%	12,65%	547.802	563.004	2,78%	3,04	2,77
Cataluña	2.503.271	16,84%	2.679.715	16,46%	7,05%	6.818.941	7.126.672	4,51%	2,72	2,66
Islas Baleares	360.105	2,42%	386.568	2,37%	7,35%	966.888	1.024.904	6,00%	2,69	2,65
Comunidad Valenciana	1.602.350	10,78%	1.815.987	11,15%	13,33%	4.553.379	4.808.196	5,60%	2,84	2,65
Rioja (La)	104.259	0,70%	116.858	0,72%	12,08%	294.795	306.571	3,99%	2,83	2,62
Navarra	190.868	1,28%	226.991	1,39%	18,93%	576.794	593.317	2,86%	3,02	2,61
Aragón	447.828	3,01%	493.863	3,03%	10,28%	1.238.431	1.274.053	2,88%	2,77	2,58
Castilla y León	923.390	6,21%	955.232	5,87%	3,45%	2.442.552	2.464.513	0,90%	2,65	2,58
Asturias	384.588	2,59%	409.262	2,51%	6,42%	1.052.059	1.051.977	-0,01%	2,74	2,57
País Vasco	732.018	4,92%	828.982	5,09%	13,25%	2.090.947	2.114.010	1,10%	2,86	2,55
TOTAL	14.865.707	100%	16.280.438	100%	9,52%	43.106.664	44.630.063	3,53%	2,9	2,74

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de orzamentos familiares. INE

As comunidades autónomas con maior número de fogares no ano 2007 son Cataluña, Andalucía e Madrid, seguidas por Comunidade Valenciana. Obsérvase que en todas as comunidades autónomas existe unha evolución positiva dos fogares no período 2005-2007, sendo máis acentuada en Navarra e Ceuta e Melilla. Con respecto ó número de persoas, tamén son Andalucía, Cataluña, Madrid e Valencia as comunidades con maior número de persoas, apreciándose unha evolución positiva en todas elas no período analizado. Destaca Illas Baleares e Murcia por ter os maiores incrementos.

Con respecto ó tamaño medio do fogar, obsérvase un importante descenso na media española no período 2005-2007, seguindo esta mesma tendencia Galicia e sendo áinda máis acentuada.

Táboa 61 Evolución da estrutura do gasto total* por composición e tipoloxía de fogar dos grupos 1 e 2. España, 2005-2007 (%)

COMPOSICIÓN DO FOGAR	Grupo 1		Variación 05-07	Grupo 2		Variación 05-07		
	Alimentos e bebidas non alcohólicas			2005	2007			
	2005	2007						
Fogares con 1 membro	13,96	12,67	-9,24%	1,17	1,31	11,97%		
Fogares con 2 membros	17,44	13,99	-19,78%	1,8	1,73	-3,89%		
Fogares con 3 membros	16,22	14,27	-12,02%	2,16	1,94	-10,19%		
Fogares con 4 membros	15,89	14,37	-9,57%	2,18	2,00	-8,26%		
Fogares con 5 membros	17	15,15	-10,88%	2,52	2,13	-15,48%		
Fogares con 6 ou más membros	18,5	16,44	-11,14%	3,19	2,75	-13,79%		
TOTAL	16,36	14,2	-13,20%	2,07	1,88	-9,18%		
TIPO DE FOGAR	Grupo 1		Variación 05-07	Grupo 2		Variación 05-07		
	Alimentos e bebidas non alcohólicas			2005	2007			
	2005	2007						
Persoa soa con menos de 65 anos	11,41	10,26	-10,08%	1,63	1,69	3,68%		
Persoa soa de 65 ou más anos	16,74	16,29	-2,69%	0,66	0,73	10,61%		
Parella sen fillos	17,35	13,81	-20,40%	1,77	1,73	-2,26%		
Parella con 1 fillo	15,85	14,20	-10,41%	2,14	1,93	-9,81%		
Parella con 2 fillos	15,8	14,23	-9,94%	2,15	1,95	-9,30%		
Parella con 3 o más fillos	16,21	14,58	-10,06%	2,48	1,94	-21,77%		
Un adulto con fillos	17	15,04	-11,53%	2,13	1,85	-13,15%		
Outro tipo de fogar	18,68	15,33	-17,93%	2,53	2,31	-8,70%		
TOTAL	16,36	14,20	-13,20%	2,07	1,88	-9,18%		

*A totalidade dos grupos de gasto é 100

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de orzamentos familiares. INE

No ano 2007 do total de gastos dos fogares españois, o 16,08% corresponde a alimentos, bebidas e tabaco, sendo os fogares con seis o más membros os más destacados e seguidos moi de cerca polos fogares con cinco membros. Tendo en conta a tipoloxía de fogar, son as persoas soas de 65 ou más anos as que realizan maiores gastos en alimentos e bebidas non alcohólicas. En xeral, apréciase unha relevante diminución no período 2005-2007 nos dous grupos de gasto a nivel nacional.

Táboa 62 Evolución do gasto total do Grupo 1 (Alimentos e bebidas non alcohólicas) e Grupo 2 (Bebidas alcohólicas, tabaco e narcóticos) por CC.AA. 2005-2007

Comunidades Autónomas	2005		2007		Variación 2005-2007
	Grupo 1 + Grupo 2 (miles de €)	%	Grupo 1 + Grupo 2 (miles de €)	%	
Andalucía	11.388.755	16,56%	14.702.499	17,56%	29,10%
Aragón	1.995.704	2,90%	2.506.108	2,99%	25,58%
Asturias	1.551.709	2,26%	1.911.826	2,28%	23,21%
Islas Baleares	1.403.010	2,04%	2.026.342	2,42%	44,43%
Canarias	2.620.108	3,81%	3.507.699	4,19%	33,88%
Cantabria	998.759	1,45%	1.045.949	1,25%	4,72%
Castilla y León	4.102.157	5,97%	4.520.039	5,40%	10,19%
Castilla-La mancha	2.838.527	4,13%	3.309.596	3,95%	16,60%
Cataluña	11.708.544	17,03%	13.931.939	16,64%	18,99%
Comunidad Valenciana	7.108.525	10,34%	8.774.988	10,48%	23,44%
Extremadura	1.460.167	2,12%	1.693.457	2,02%	15,98%
Galicia	4.764.586	6,93%	5.411.868	6,46%	13,59%
Madrid	9.504.108	13,82%	11.517.061	13,75%	21,18%
Murcia	2.123.592	3,09%	2.508.859	3,00%	18,14%
Navarra	822.767	1,20%	1.255.755	1,50%	52,63%
País Vasco	3.634.165	5,29%	4.278.405	5,11%	17,73%
La Rioja	462.916	0,67%	581.766	0,69%	25,67%
Ceuta y Melilla	265.209	0,39%	249.599	0,30%	-5,89%
Total	68.753.306	100,00%	83.733.756	100,00%	21,79%

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de orzamentos familiares. INE

As comunidades autónomas de Andalucía, Cataluña, Madrid e Comunidade Valenciana son as que realizan maiores gastos en alimentación, bebidas e tabaco a nivel nacional, seguidas de Galicia. Obsérvase unha importante aumento del gasto total en alimentación, bebidas e tabaco no período 2005-2007, sendo relevantes os aumentos experimentados polas comunidades autónomas de Navarra, Illas Baleares e Canarias.

En xeral, as comunidades autónomas de Andalucía, Cataluña, Madrid e Comunidade Valenciana son as que consumen maiores porcentaxes nas distintas tipoloxías de produto. Galicia encóntrase por enriba da media e moi preto das principais comunidades. Os maiores gastos polos fogares españois prodúcense en carne, pan e cereais, seguidos de pescado, leite, queixo e ovos, supoñendo case o 64% do gasto total.

Táboa 63 Gasto total por tipoloxía de produtos segundo CC.AA. 2007

	Pan e Cereais	Carne	Pescado	Leite, queixo e ovos	Aceites e graxas	Froitas	Hortalizas (1)	Azucré (2)	Cacao	Augas minerais (3)	Espirituosos e licores	Vinos	Cerveza
Andalucía	17,84%	16,16%	16,77%	16,93%	20,25%	16,64%	16,12%	19,10%	17,20%	20,01%	22,75%	12,78%	22,99%
Aragón	2,73%	3,35%	2,83%	2,74%	2,65%	2,91%	3,02%	2,97%	2,97%	2,48%	3,72%	2,93%	2,50%
Asturias	1,99%	2,35%	2,69%	2,74%	2,65%	2,19%	2,03%	2,39%	2,92%	1,59%	2,03%	2,64%	1,16%
Islas Baleares	2,53%	2,27%	1,89%	2,39%	2,09%	2,42%	2,61%	2,60%	2,57%	3,28%	2,70%	3,05%	1,98%
Canarias	4,46%	3,29%	2,85%	5,39%	3,85%	4,38%	4,95%	5,47%	5,31%	7,03%	6,25%	4,21%	4,75%
Cantabria	1,14%	1,43%	1,35%	1,32%	1,71%	1,32%	1,10%	1,18%	1,30%	0,88%	1,07%	1,49%	0,70%
Castilla y León	4,98%	6,13%	6,14%	5,55%	6,10%	5,78%	4,58%	5,19%	5,34%	3,81%	3,17%	5,49%	3,49%
Castilla - La Mancha	4,02%	4,17%	3,89%	4,09%	3,89%	3,94%	3,63%	3,51%	3,65%	3,89%	3,51%	2,47%	4,45%
Cataluña	17,09%	16,93%	17,24%	15,76%	15,96%	17,30%	18,56%	15,43%	15,37%	17,08%	15,38%	23,66%	14,46%
Comunidad Valenciana	11,06%	10,50%	8,89%	10,19%	7,49%	9,66%	11,22%	9,83%	11,41%	12,33%	11,74%	8,74%	13,65%
Extremadura	2,27%	1,95%	1,64%	2,37%	2,68%	1,83%	1,69%	2,07%	2,50%	1,90%	1,40%	0,99%	2,19%
Galicia	5,98%	6,75%	8,39%	7,03%	7,86%	5,83%	6,18%	5,51%	6,57%	4,52%	5,17%	9,05%	4,33%
Madrid	12,86%	14,13%	14,30%	13,10%	12,51%	14,56%	13,49%	13,66%	11,82%	12,67%	12,51%	10,78%	14,40%
Murcia	3,23%	2,82%	2,61%	2,88%	2,50%	3,01%	2,98%	2,83%	3,34%	3,71%	2,59%	1,58%	3,93%
Navarra	1,56%	1,58%	1,47%	1,42%	1,86%	1,57%	1,67%	1,56%	1,47%	0,99%	1,59%	1,90%	1,20%
País Vasco	5,23%	5,17%	5,94%	5,10%	4,77%	5,71%	5,13%	5,69%	5,27%	2,82%	3,86%	7,37%	3,22%
La Rioja	0,70%	0,77%	0,77%	0,68%	0,75%	0,68%	0,73%	0,69%	0,68%	0,49%	0,40%	0,70%	0,36%
Ceuta y Melilla	0,31%	0,25%	0,33%	0,30%	0,44%	0,28%	0,31%	0,32%	0,31%	0,50%	-	0,17%	0,24%
TOTAL %	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
TOTAL miles de €	11.436.702	17.982.737	9.258.999	9.140.673	2.059.383	6.931.239	7.124.082	3.042.425	1.057.804	3.802.651	559.413	1.309.970	1.085.863

(1) Inclúe patacas e outros tubérculos; (2) Azucré, confeituras, mel, chocolate, confeitaría e xeados; (3) Augas minerais, bebidas refrescantes e zumes

Fonte: elaboración propia a partir da enquisa de orzamentos familiares. INE

Os maiores consumos per cápita no ano 2008 en Galicia corresponden ós ovos, leite, froitas e carne, supoñendo máis dun 30% sobre os principais produtos consumidos. Destaca o espectacular incremento no período 2006-2008 das especies e condimentos e xa con menor relevancia os encurtidos, o mel e as hortalizas e froitas frescas. Tamén é destacable os descensos no consumo de brandy e de carne no período contemplado.

Táboa 64 Consumo e gasto per cápita dos fogares por tipoloxía de produto .Galicia, 2006-2008

Produto	Consumo per cápita			Gasto per cápita		
	2006	2008	Variación 2006-2008	2006	2008	Variación 2006-2008
Ovos (unidades)	11,06	11,31	2,26%	1,36	1,64	20,59%
Leite líquida	7,88	7,30	-7,36%	5,13	5,49	7,02%
Froitas frescas	6,23	6,96	11,72%	8,15	8,91	9,33%
Carne	8,59	5,74	-33,18%	51,48	37,58	-27,00%
Especias e condimentos	0,2	3,85	1.825,00%	0,32	6,16	1.825,00%
Pesca	3,41	3,58	4,99%	27,23	31,81	16,82%
Pan	3,88	3,45	-11,08%	7,4	8,28	11,89%
Hortalizas frescas	2,87	3,39	18,12%	4,6	5,02	9,13%
Gasosas e bebidas refrescantes	3,28	3,05	-7,01%	2,25	2,2	-2,22%
Auga mineral	2,46	2,6	5,69%	0,5	0,54	8,00%
Patacas frescas	2,01	2,22	10,45%	1,44	1,37	-4,86%
Derivados lácteos	2,18	2,03	-6,88%	7,52	7,73	2,79%
Aceite	1,54	1,60	3,90%	3,92	3,73	-4,85%
Bollería/pastelería/galletas/cereais	1,52	1,52	0,00%	7,91	8,53	7,84%
Vinos	1,38	1,47	6,52%	3,74	3,78	1,07%
Froitas e hortalizas transform.	0,95	0,89	-6,32%	1,94	1,97	1,55%
Pratos preparados	0,65	0,63	-3,08%	2	2,28	14,00%
Chocolates/cacaos/sucedáneos	0,5	0,51	2,00%	3,64	3,93	7,97%
Zumes e néctar	0,72	0,50	-30,56%	0,57	0,39	-31,58%
Cervexas	0,54	0,42	-22,22%	0,75	0,56	-25,33%
Froitos secos	0,46	0,41	-10,87%	2,02	3,56	76,24%
Azucré	0,45	0,39	-13,33%	0,44	0,36	-18,18%
Arroz	0,38	0,31	-18,42%	0,42	0,43	2,38%
Pastas	0,38	0,3	-21,05%	0,45	0,52	15,56%
Legumes	0,27	0,24	-11,11%	0,33	0,41	24,24%
Espumosos	0,19	0,17	-10,53%	1,06	1,02	-3,77%
Cafés e infusíons	0,15	0,12	-20,00%	1,21	1,23	1,65%
Sidra	0,15	0,12	-20,00%	0,25	0,22	-12,00%
Salsas	0,11	0,11	0,00%	0,31	0,35	12,90%
Sal	0,14	0,11	-21,43%	0,04	0,03	-25,00%
Olivas	0,09	0,07	-22,22%	0,18	0,17	-5,56%
Vinagre	0,05	0,05	0,00%	0,07	0,04	-42,86%
Mel	0,02	0,04	100,00%	0,11	0,19	72,73%
Whisky	0,03	0,04	33,33%	0,53	0,81	52,83%
Encurtidos	0,01	0,02	100,00%	0,03	0,07	133,33%
Caldos	0,01	0,01	0,00%	0,1	0,1	0,00%
Brandy	0,04	0,01	-75,00%	0,33	0,12	-63,64%
Xenebra	-	-	-	0,03	0,03	0,00%
Ron	-	-	-	0,04	0,05	25,00%
Anís	-	-	-	0,02	0	-100,00%
Edulcorantes	-	-	-	0,06	0,05	-16,67%
TOTAL ALIMENTACIÓN	55,26	55,84	1,05%	151,41	153,55	1,41%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

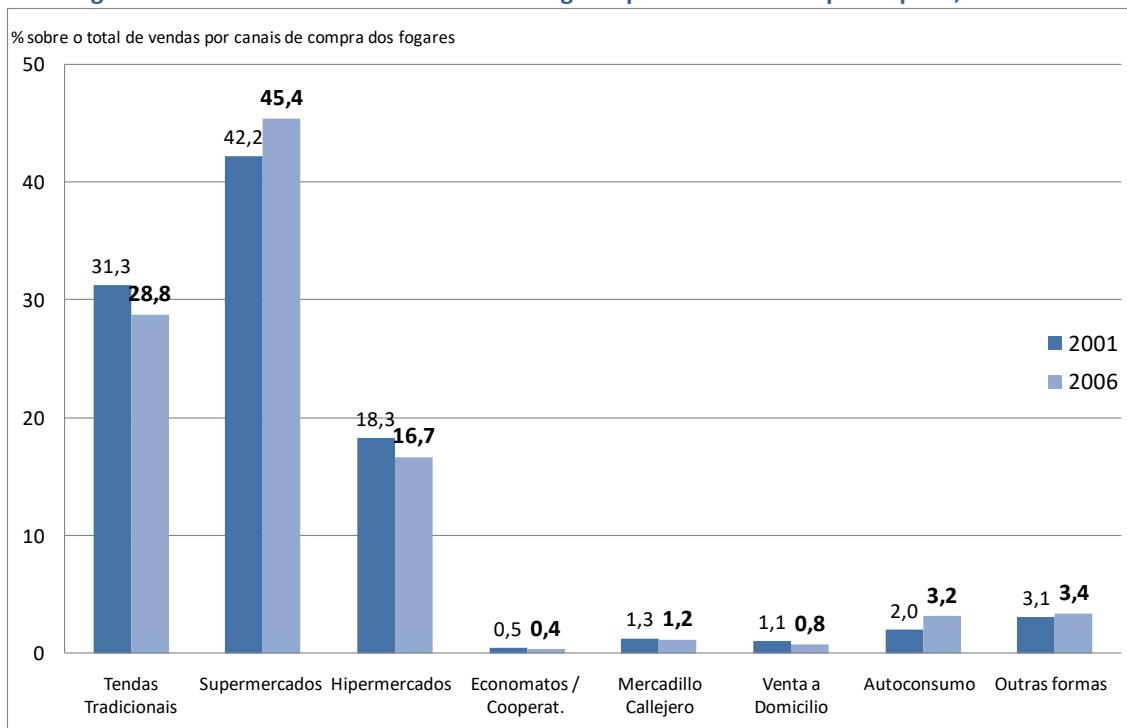
En canto o gasto per cápita, destacan con maiores valores moi por enriba do resto, a carne e o peixe. É tamén destacable o importante aumento do gasto per cápita nas especies e condimentos, así como, pero en menor relevancia, os encurtidos e froitos secos. Polo contrario, o gasto per cápita en anís, brandy e vinagre reduciuse no período 2006-2008.

Táboa 65 Evolución da cota de mercado en fogares por canais de compra. España, 2001-2006

PRODUTOS	ESTABECEMENTOS CONVENCIONAIS						ESTABECEMENTOS NO CONVENCIONAIS									
	Tendas Tradicionais		Super-mercados		Hiper-mercados		Economatos/ Cooperat.		Feiras / mercados na rúa		Venta a Domicilio		Auto-consumo		Outras formas	
	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006
Ovos	28,4	25,0	38,6	43,2	10,6	10,0	0,4	0,3	1,5	1,0	2,1	1,3	11,3	13,3	7,2	5,9
Carne	39,0	40,0	37,2	36,9	14,9	13,0	0,5	0,4	0,4	0,4	0,2	0,2	2,8	5,1	5,1	4,1
Pesca	44,8	39,4	34,6	41,3	16,8	15,1	0,3	0,2	0,5	0,5	1,3	0,8	0,3	0,4	1,4	2,4
Leite líquida	5,4	3,8	63,0	66,0	27,3	25,8	0,7	0,5	0,1	0,0	0,7	0,5	0,8	0,6	2,0	2,9
Derivados lácteos	9,9	7,7	60,3	65,0	24,8	23,3	0,7	0,5	0,4	0,4	0,8	0,6	0,1	0,1	3,0	2,5
Pan	63,8	56,2	24,4	31,2	6,5	6,9	0,4	0,3	0,3	0,2	3,7	3,3	0,1	0,1	0,9	1,7
Boll.,past.,gallet.,cereal.	22,4	17,0	49,5	55,8	23,2	22,9	0,5	0,3	0,7	0,4	0,4	0,2	0,0	0,1	3,3	3,3
Arroz	5,5	5,1	64,0	63,5	28,7	24,1	0,7	0,3	0,1	0,0	0,2	2,6	0,0	0,1	0,8	4,2
Pastas	4,2	4,1	63,8	64,0	29,1	29,6	0,8	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	2,0	2,0
Legumes	18,1	17,8	49,6	51,3	22,0	19,8	0,7	0,6	2,2	2,2	0,2	0,1	5,3	3,3	2,0	4,9
Aceite	3,0	2,5	59,2	60,0	29,8	27,9	2,6	2,5	0,1	0,0	0,3	0,2	1,2	1,3	3,8	5,4
Patacas frescas	39,3	34,5	29,5	31,7	11,4	10,5	0,6	0,5	4,1	4,3	1,0	0,5	10,8	12,2	3,3	6,0
Hortalizas frescas	41,7	37,4	29,3	31,6	11,6	9,9	0,2	0,2	6,1	5,4	0,2	0,2	9,9	13,3	1,0	2,1
Froitas frescas	45,7	44,8	31,1	30,9	11,3	9,8	0,2	0,2	6,6	6,0	0,6	0,3	3,4	5,6	1,1	2,3
Froita&horta.T transf.	10,0	8,2	59,4	62,8	25,3	23,6	0,5	0,3	0,2	0,1	3,0	2,3	0,3	0,2	1,4	2,4
Vino c.p.r.d.	4,3	3,2	46,5	56,9	31,0	31,1	1,2	0,5	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,0	16,7	8,0
Vino de mesa	18,0	14,1	48,8	53,5	16,9	15,0	3,8	3,5	0,7	0,2	2,6	2,7	1,6	3,5	7,7	7,5
Cervexas	4,1	2,0	61,7	66,8	30,3	27,4	0,4	0,3	0,0	0,0	1,0	0,8	0,0	0,0	2,5	2,6
Zume e néctar	4,7	2,3	68,1	69,0	25,1	25,9	0,6	0,4	0,1	0,0	0,3	0,2	0,0	0,0	1,2	2,1
Auga mineral	9,5	4,0	61,0	68,3	23,9	22,2	0,5	0,4	0,1	0,0	2,4	2,0	0,0	0,1	2,6	3,0
Gasosas e bebidas refr.	3,9	1,8	61,8	68,3	31,9	26,8	0,5	0,3	0,0	0,0	0,4	0,4	0,0	0,0	1,4	2,4
TOTAL ALIMENTOS	31,3	28,8	42,2	45,4	18,3	16,7	0,5	0,4	1,3	1,2	1,1	0,8	2,0	3,2	3,1	3,4

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

En xeral, os canais de compra más utilizados polos consumidores españois son os supermercados, tendas tradicionais e hipermercados que supoñen máis do 90% do total. Facendo unha análise por canais de compra, obsérvase que nas tendas tradicionais, os produtos con maior cota de mercado son o pan e as froitas. Nos supermercados destancon os produtos líquidos coma o leite, zume e auga, e nos hipermercados o viño e as pastas. No caso dos economatos e cooperativas, destaca o aceite e feiras e mercados na rúa a venda de froitas, hortalizas e legumes. Na venda a domicilio o pan e no autoconsumo os ovos, hortalizas e patacas.

Figura 5 Evolución da cota de mercado en fogares por canais de compra. España, 2001-2006

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

Aprécianse diminucións nos canais de compra en España no período 2001-2006 a favor dos supermercados e autoconsumos. O maior descenso atópase nas tendas tradicionais supoñendo 2,5 puntos menos no ano 2006 con respecto ó ano 2001.

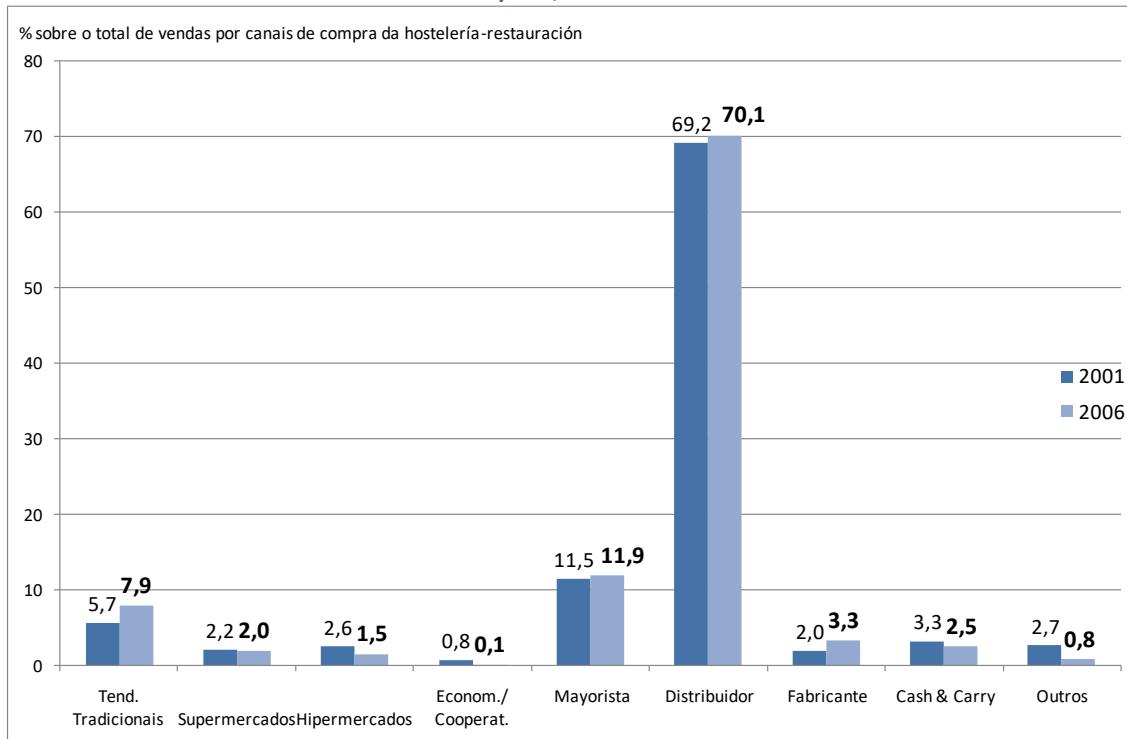
En xeral (ver Táboa 66), o canal con maior cota de mercado en hostelería-restauración en España no ano 2006 é o distribuidor, seguido de lonxe do maiorista e da tenda tradicional. Por canais de compra, os produtos que más compran os hoteis e restaurantes na tenda tradicional é o pan e as froitas. No maiorista, as legumes, froitas, arroz, carne e peixe. As bebidas soen compralas no canal de distribuidor, e no cash&carry as bebidas alcohólicas.

Táboa 66 Evolución da cota de mercado en hostalaría – restauración por canais de compra. España, 2001-2006

PRODUTOS	Tend. Tradicionais		Super-mercados		Hiper-mercados		Econom /Cooperat.		Maiorista		Distribuidor		Fabricante		Cash & Carry		Outros	
	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006	2001	2006
Ovos	8,1	6	4,9	4,1	5,2	2,8	2,9	0,5	15,4	15,3	57,1	64,9	1,9	3,4	3,2	2,2	1,3	0,8
Carnes e transformados	11,2	16,2	3	3,8	3,5	2,1	0,5	0,1	19,7	19,8	56,2	55,6	1,7	0,8	2,1	1	2,1	0,6
Produtos da pesca	14,8	15,2	1,9	2,9	2,9	1,5	0,5	0	12	20,9	53,1	54,4	0,1	0,1	1,4	1,5	13,4	3,5
Leite líquida	2,1	2,8	5,4	3,3	6,1	2,9	1,2	0,7	19,6	19,1	59,3	60,3	1,8	7,6	4,2	3,3	0,3	0,1
Derivados lácteos	2,3	2,4	3,6	3	3	2,1	1,4	0,1	10,1	9,5	70,8	68,3	3,7	11	2,3	2,7	2,9	0,9
Pan	15,2	27,6	1,1	1,2	0,3	0,2	0,3	0	4,1	3,6	53,8	39,4	23,9	27,7	0,4	0,1	0,8	0,3
Gall., boler. e pastelería	9,8	20,6	0,6	3,6	1,2	0,4	0,3	0	9,3	6,9	55,6	45,8	21,1	22	0,3	0,4	1,8	0,3
Arroz	4,1	6,4	8,2	5,1	8,9	2	1,1	0,1	19,2	19,1	47,4	63,3	0	0,4	10	2,6	0,9	1,1
Pastas alimenticias	6,9	3,5	3,9	3,2	12,7	2,3	2,1	0	16,5	14,6	47,7	65,2	0	8,9	9	2	1,3	0,2
Legumes secas	15,5	9,1	6,6	9	6,6	1,5	1	0,2	23,9	23,9	31,8	51,5	0	0,5	8,5	3,7	5,8	0,6
Aceites	4,1	3	7,3	4,8	8,3	4	0,9	0,3	15,6	14,6	54,7	68,3	3	0,8	5,7	3,7	0,4	0,6
Patacas	15,7	13,1	4,2	2	3,7	1,2	0,8	0,1	20,1	14,7	50,7	65,9	2,4	1	0,9	1,5	1,5	0,5
Hortalizas frescas	22,6	20,3	5	3,7	4,9	1,6	1,3	0,2	25,5	15,7	32,3	55	0,2	0,1	2,6	1,5	5,5	2
Froitas frescas	18,2	25,2	5,6	2,7	5,2	3,7	1	0	23,4	20,1	39,2	44,7	0	0	2,1	0,7	4,5	2,8
Froitas e hort. Transfor.	1,9	3,1	4,4	5,6	4,4	2,8	1,2	0,1	12,4	15,2	67	66,6	0	1,8	7	4,4	1,6	0,5
Vinos v.c.p.r.d.	0,3	0,7	0,4	0,2	1,6	0,7	0,9	0,1	12,1	10,2	82,1	86,2	0,3	0,3	2	1,6	0,2	0,2
Vinos de mesa	0,3	2,4	0,8	0,5	1,1	1,1	1,2	0,4	7,2	9,5	85,7	83,7	0,5	0,7	2,6	1,6	0,7	0,2
Cervezas	0,1	0,4	0	0,1	0	0,4	0,4	0	5,1	4,8	92,3	91,2	1,4	2,4	0,3	0,7	0,3	0
Bebidas alcohólicas	1,2	2,9	4,2	1,5	5,3	2,6	1,1	0,4	10,2	9	61,3	70,5	0,1	0,4	16,1	12,6	0,4	0,1
Zumes de froitas	0,2	0,5	0,6	1,3	1,1	0,3	0,8	0	5,9	7,4	88,1	81,9	0	1,1	3	7,5	0,3	0,1
Augas minerais	0,3	0,5	0,5	0,5	0,9	0,9	0,5	0	7,2	5	88,1	90,5	0,8	1,3	1,4	1	0,4	0,3
Gasosas e beb. Refreshantes	0,1	0,6	0,6	0,1	0,6	0,5	0,6	0	4,8	4,7	90,6	91,5	0,7	1	1,5	1,6	0,4	0
TOTAL ALIMENTACIÓN	5,7	7,9	2,2	2	2,6	1,5	0,8	0,1	11,5	11,9	69,2	70,1	2	3,3	3,3	2,5	2,7	0,8

Fonte: elaboración propia a partir de datos do Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

**Figura 6 Evolución da cota de mercado en hostalaría – restauración por canais de compra.
España, 2001-2006**

Fonte: elaboración propia a partir de datos do
Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino

As maiores subidas de cotas de mercado no período 2001-2006 en España, aprécianse nas tendas tradicionais e nos distribuidores. No caso contrario, obsérvanse maiores reducións de cotas de mercado nos hipermercados, supermercados e outros.

Táboa 67 Evolución do Índice de Prezos de Consumo nacional e galego (medias anuais), 2002-2008

		2002	2005	2008	Variación 2002-2008
Nacional	Alimentos e bebidas non alcohólicas	86,1	96,0	109,8	27,53%
	Bebidas alcohólicas e tabaco	86,7	98,2	111,2	28,26%
	Xeral	88,0	96,6	107,0	21,59%
Galicia	Alimentos e bebidas non alcohólicas	86,8	96,0	109,0	25,58%
	Bebidas alcohólicas e tabaco	88,5	98,6	111,5	25,99%
	Xeral	88,0	96,6	106,8	21,36%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do INE

No período 2002-2008 obsérvanse aumentos do Índice de Prezos de Consumo tanto a nivel nacional como galego, sendo más pronunciado nas bebidas alcohólicas e no tabaco que nos alimentos e bebidas non alcohólicas.

Táboa 68 Evolución do Índice de Prezos de Consumo (medias anuais). Galicia, 2002-2008

TIPOLOXÍA DE PRODUTO	2002	2005	2008	Variación 2002-2008
Cereais e derivados	92,6	98,0	112,3	21,27%
Pan	81,7	94,8	118,3	44,80%
Carne de vacún	89,0	93,5	109,4	22,92%
Carne de ovino	83,5	95,8	101,3	21,32%
Carne de porcino	91,5	96,2	102,5	12,02%
Carne de ave	95,5	98,3	112,6	17,91%
Outras carnes	92,3	97,8	106,0	14,84%
Pescado fresco e conxelado	87,2	94,5	101,9	16,86%
Crustáceos, moluscos e preparados de pescado	88,6	96,9	103,4	16,70%
Ovos	88,9	98,5	102,3	15,07%
Leite	89,0	97,1	126,7	42,36%
Produtos lácteos	93,9	98,8	113,2	20,55%
Aceites e graxas	64,3	82,5	85,7	33,28%
Froitas frescas	80,1	99,7	110,6	38,08%
Froitas en conserva e froitos secos	72,8	96,4	102,3	40,52%
Legumes e hortalizas frescas	87,7	100,2	109,7	25,09%
Preparados de legumes e hortalizas	91,5	100,1	115,1	25,79%
Patacas e os seus preparados	63,1	82,0	108,7	72,27%
Café, cacao e infusións	88,7	95,0	115,4	30,10%
Azucré	104,1	101,4	101,5	-2,50%
Outros preparados alimenticios	92,0	98,2	109,8	19,35%
Auga mineral, refrescos e zumes	92,1	99,2	107,9	17,16%
Bebidas alcohólicas	95,8	98,6	109,1	13,88%

Fonte: elaboración propia a partir de datos do INE

Por tipoloxía de produto, obsérvase que en Galicia, en xeral todos os índices aumentaron no período 2002-2008 a excepción do azucré. As maiores subidas corresponden ás patacas, pan, froita e leite, con incrementos en todos os casos por enriba do 40%, chegando ao 72% no caso concreto das patacas e os seus transformados.

Táboa 69 Cifras dos principais indicadores da industria alimentaria por CC.AA, 2007

CC.AA.	Pessoas ocupadas		Ventas producto		Consumo materias primas		Investimentos activos materiais	
	Núm.	% Total s/ I.Alim.	Millóns €	% Total s/ I.Alim.	Millóns €	% Total s/ I.Alim.	Millóns €	% Total s/ I.Alim.
Andalucía	52.175	13,8	12.047	14,7	7.423	16,2	462	12,7
Aragón	11.259	3	2.669	3,3	1.782	3,9	117	3,2
Asturias	8.436	2,2	1.819	2,2	875	1,9	51	1,4
Baleares	4.488	1,2	541	0,7	278	0,6	41	1,1
Canarias	10.600	2,8	1.358	1,7	568	1,2	84	2,3
Cantabria	5.800	1,5	948	1,2	453	1	34	0,9
Castilla y León	38.121	10,1	7.835	9,5	4.522	9,8	428	11,8
Castilla-La Mancha	23.469	6,2	6.324	7,7	3.682	8	430	11,8
Cataluña	75.746	20	18.110	22,1	9.969	21,7	720	19,8
C. Valenciana	33.380	8,8	6.728	8,2	3.500	7,6	310	8,5
Extremadura	10.260	2,7	1.904	2,3	1.151	2,5	134	3,7
Galicia	28.712	7,6	6.452	7,9	3.890	8,5	116	3,2
Madrid	20.012	5,3	3.951	4,8	1.851	4	122	3,4
Murcia	20.961	5,5	3.816	4,6	2.047	4,5	185	5,1
Navarra	12.305	3,3	2.593	3,2	1.540	3,4	138	3,8
País vasco	15.209	4	3.212	3,9	1.613	3,5	150	4,1
La Rioja	6.964	1,8	1.787	2,2	810	1,8	109	3
Total industria alimentaria	377.897	100	82.094	100	45.953	100	3.629	100
TOTAL INDUSTRIA	2.580.375		512.603		266.037		28.121	

Fonte: elaboración propia a partir de datos da D. G. de Industria y Mercados Alimentarios del MARM

Galicia ocupa o carto posto en canto a número de persoas ocupadas no total da industria alimentaria española no ano 2007, antecedida por Andalucía, Castela e León e a Comunidade Valenciana. Da mesma forma, en consumos de materias primas, Galicia tamén sitúase en cuarto lugar, precedida neste caso por Cataluña, Andalucía e Castela e León. Con respecto ás ventas de produtos, Galicia sitúase en quinto lugar despois de Cataluña, Andalucía, Castela e León e Comunidade Valenciana. Nas investimentos en activos materiais son as comunidades autónomas de Cataluña, Andalucía, Castela A Mancha e Castela e León as que contan con maior representatividade.

7 Fontes de información

Comisión de las comunidades europeas. "La situación de la agricultura en la Unión Europea". Informe de 2002.

Comisión de las comunidades europeas "Libro Blanco sobre Seguridad Alimentaria", 2000.

Confederation of the food and drink industries of the EU "Data and trends of the EU food and drink industry". Noviembre, 2003.

Confederation of the food and drink industries of the EU "CIAA Annual Report", 2003.

Consellería de Medio Rural "Anuario de Estatística Agraria", Varios anos.

Consellería de Pesca e Asuntos marítimos. "Anuario de Estatística de pesca". 2007.

Eurocarne "El libro rojo de la carne. Guía de establecimientos cárnicos 2007". Velasco, J.R; Casablanca, M. e Cruz, J. 2008.

INE. Instituto Nacional de Estadística "Encuesta de presupuestos familiares" 2006.

Futurvacun "Perspectiva internacional de la producción y comercialización de carne de vacuno". 2007.

González Gurriarán, J.; Figueroa Dorrego, P. e González Loureiro, M.: Plan Estratégico Director das actividades empresariais de transformación da carne en Galicia. Fundación Centro Tecnolóxico da Carne de Galicia. (2009).

González Gurriarán, J.; Figueroa Dorrego, P. e Fernández-Jardón Fdez, C.M. La Cadena empresarial de transformación de productos derivados del mar en Galicia. Diagnóstico estratégico y propuestas de mejora de su competitividad. Instituto de Estudios Económicos de Galicia. Fundación P. Barrié de la Maza. A Coruña, 2001.

González Gurriarán, J. e Figueroa Dorrego, P. Monografías Foro Caixanova de Estrategias Empresariales: Reflexiones sobre diagnóstico estratégico, factores clave, estrategias y actuaciones. “Cadena de actividades de la Pesca y de los productos derivados del Mar” Nº 1, (Febrero 2004); “Cadena de actividades de productos de la Agricultura y Ganadería” Nº 6, (Mayo 2005); Instituto de Desarrollo Caixanova.

González Gurriarán, J. e Figueroa Dorrego, P. Monografías Foro Caixanova de estrategias empresariales Innovación e internacionalización de las empresas gallegas. “Agrupación empresarial Agro-Mar-Industria” (Marzo 2007); Instituto de Desarrollo Caixanova.

González Gurriarán, J. e Figueroa Dorrego, P. Proceso de dinamización das actividades de producción, transformación e comercialización de castañas e setas como complemento para a optimización do monte galego. Dirección Xeral de Montes. Xunta de Galicia, 2005.

González Gurriarán, J. e Figueroa Dorrego, P. Análisis estratégico de la demanda de las empresas transformadoras de Galicia de Castañas y Setas al monte gallego. Dirección Xeral de Montes. Xunta de Galicia, 2003.

Instituto Galego de Estadística IGE “Anuario 2005 Galicia en cifras”.

Instituto Nacional de Estadística (INE) “Anuario Estadístico de España 2007”.

Instituto Nacional de Estadística (INE) “Directorio de Empresas” 2005-2008.

Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino (MAPA) “Anuario de Estadística Agroalimentaria 2006”.

Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino (MAPA) “Canales alternativos de la distribución alimentaria”. 2007.

Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino (MAPA) “Consumo de carne en España”. 2004.

Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino (MAPA) “Industria alimentaria 2004-2005”

Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino (MAPA) “La Alimentación en España 2006”. Abril, 2007.

Ministerio de Medio Ambiente, Medio Rural y Marino (MAPA) “Panel de consumo alimentario” 2005.

Plataforma Técnoloxica Galega Agroalimentaria. “Axenda Estratégica de Investigación”. Imagos solucións Tecnolóxicas. 2007.

Revista Eurocarne. (nº 123) Principales variables económicas de la industria cárnica española. Enero- febrero 2004.

Subd. Gral. Mercados Exteriores y Producciones Porcina, Avícola y Otras. “Resumen de la situación de los Mercados en las Producciones Ganaderas Intensivas durante el año 2006”.

Subd. Gral. Mercados Exteriores y Producciones Porcina, Avícola y Otras. “El sector de la carne de cerdo en cifras”. Principales indicadores económicos en 2006. Mayo, 2007.

Subd. Gral. Mercados Exteriores y Producciones Porcina, Avícola y Otras. “El sector de la carne de ave en cifras”. Principales indicadores económicos en 2006. Mayo, 2007.

❖ **Páxinas web.**

agaca.coop: Asociación Galega de Cooperativas Agrarias.

ec.europa.eu/agriculture/index_es.htm: Comisión Europea de Agricultura y Desenvolvemento rural.

faostat.fao.org: Organización de las Naciones Unidas para la agricultura y la alimentación.

mediorural.xunta.es: Páxina web da Consellería do Medio Rural (Xunta de Galicia)

sabi.bvdep.com: páxina web de servizos da Base de Datos SABI.

webpesca.xunta.es: páxina web da Consellería de Pesca e Asuntos Mariños, Xunta de Galicia.

www.anfaco.es: páxina web da Asociación Nacional de Fabricantes de Conservas- ANFACO

www.ccae.es: Confederación de Cooperativas Agrarias de España.

www.cooperativasdegalicia.com: Consello galego de cooperativas.

www.datacomex.comercio.es: Estadísticas del comercio exterior en España.

www.fiab.es: Federación de Industrias de la Alimentación y Bebidas.

www.ige.eu: Instituto Gallego de Estatística (IGE).

www.ine.es: Instituto Nacional de Estadística (INE).

www.mapa.es/es/estadistica/infoestad.html: páxina web de estatísticas de la D.G.
del Ministerio de Medio Ambiente y Medio Rural y Marino.

www.mapa.es: Páxina web do Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación
(Gobierno de España).

www.mieldegalicia.org: web oficial da IXP “Mel de Galicia”.